

ECONOMISCHE BEGROTING

INSTITUUT VOOR DE NATIONALE REKENINGEN

**Economische vooruitzichten
2002**

FEBRUARI 2002

FEDERAAL PLANBUREAU

E

conomische Begroting 2002

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De Belgische conjunctuur in internationaal perspectief	8
Internationale conjunctuur in 2001 en 2002	8
De conjunctuur in België en de drie buurlanden	12
Ontwikkeling op de financiële markten	14
Rentevoeten	
Wisselkoersen	
Onzekerheden in verband met de internationale omgeving	17
2. Bestedingscomponenten van het bbp	19
Consumptieve bestedingen van de particulieren	19
Bedrijfsinvesteringen	21
Investerings in woongebouwen	23
Overheidsbestedingen	24
Voorraadwijzigingen	25
Uitvoer en invoer	26
Reëel bruto nationaal inkomen	28
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	29
Binnenlands prijsverloop	29
Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen	32
Loonontwikkeling in de privé-sector	32
4. Arbeidsmarkt	38

Lijst van de Figuren

FIGUUR 1	Verloop van het bbp op kwartaalbasis
FIGUUR 2	Wereldhandel: invoer van goederen
FIGUUR 3	Verloop van het bbp op kwartaalbasis
FIGUUR 4	Verloop van de rentevoeten: eurogebied en Verenigde Staten
FIGUUR 5	Consumptieve bestedingen van de particulieren
FIGUUR 6	Consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote particulieren
FIGUUR 7	Bedrijfsinvesteringen
FIGUUR 8	Investeringsquote in de marktsector
FIGUUR 9	Investeringen in woongebouwen
FIGUUR 10	Bijdrage van de voorraadwijziging tot de groei van het bbp
FIGUUR 11	Uitvoer van goederen en diensten
FIGUUR 12	Inflatie: verloop op kwartaalbasis
FIGUUR 13	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen
FIGUUR 14	Ontwikkeling van de loonquote (sector van de ondernemingen)
FIGUUR 15	Ontwikkeling van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid
FIGUUR 16	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking
FIGUUR 17	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad

Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) heeft deze macro-economische vooruitzichten meegedeeld aan de federale regering in het kader van de voorbereiding van de federale begrotingscontrole voor 2002. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het Wetenschappelijk Comité en aan de Raad van Bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het Wetenschappelijk Comité heeft op 21 februari 2002 een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten hebben als vertrekpunt *Deel 1 en 2* van de *Nationale Rekeningen 2000* en zijn gebaseerd op de kwartaalaggregaten van de *Nationale Rekeningen 2001* die beschikbaar zijn tot het derde kwartaal.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op de najaarsvooruitzichten van de Europese Commissie en op de kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die uitgevoerd werden door het Centraal Planbureau in Nederland. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten en olieprijsen) is afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten eind januari. Om de samenhang tussen die verschillende bronnen te verzekeren bij de berekening van de wereldhandelsprijsen en de buitenlandse afzetmarkten van België, werd gebruik gemaakt van het internationale model NIME, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 21 februari 2002.

L. Verjus

Voorzitter van de Raad van Bestuur
van het Instituut voor de Nationale Rekeningen

Kerncijfers voor de Belgische economie

Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld

	99	00	01	02
Consumptieve bestedingen van de particulieren	2.1	3.8	1.7	0.9
Consumptieve bestedingen van de overheid	3.2	2.5	2.1	0.9
Bruto vaste kapitaalvorming	3.3	2.6	0.3	0.2
Totaal van de nationale bestedingen	2.2	3.8	0.4	1.3
Uitvoer van goederen en diensten	5.0	9.7	-0.4	1.4
Invoer van goederen en diensten	4.1	9.7	-1.3	2.0
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	0.9	0.5	0.6	-0.3
Bruto binnenlands product	3.0	4.0	1.0	0.9
Nationaal indexcijfer der consumptieprijsen	1.1	2.5	2.5	1.6
Gezondheidsindex	0.9	1.9	2.7	1.8
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	2.5	2.0	1.6	2.0
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	16.1	14.7	14.6	15.5
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	54.5	60.2	44.7	-2.0
Werkloosheidsgraad (Eurostat standaard, jaargemiddelde)	8.8	7.0	6.3	6.7
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	5.1	4.4	5.1	4.7
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	106.7	92.4	89.5	87.9
Korte rente (interbancair tarief, 3 maand) (%)	2.9	4.4	4.2	3.5
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	4.8	5.6	5.1	5.2

Samenvatting

Een zwakke economische groei in 2001 en 2002

De groei van de wereldhandel, die in 2000 een uitzonderlijk jaar kende, is pijlsnel teruggevallen en heeft het voorbije jaar negatieve kwartaal-op-kwartaal groeicijfers laten optekenen. Deze terugval in de wereldhandel is het gevolg van een gelijktijdige vertraging in de drie voornaamste economieën (de Verenigde Staten, Japan en de Europese Unie), waarbij de eerste twee zelfs een recessie inzetten in de zomer van het jaar 2001. De aanslagen van 11 september en de economische en politieke gevolgen daarvan zorgden uiteraard voor een verdere verslechtering van die situatie. In de landen van de eurozone werd de neergang van de export in het eerste kwartaal van 2001 al snel gevolgd door een terugval in de investeringen en door een sterke voorraadafbouw.

De voorzichtige heropleving die volgens bepaalde indicatoren zou ingezet worden in de Verenigde Staten in het eerste kwartaal van dit jaar zou, samen met het eindigen van de voorraadafbouw, moeten toelaten dat de wereldhandel terug positieve groeicijfers laat optekenen. Tijdens het eerste halfjaar van 2002 zou de herneming van de wereldhandel echter nog vrij matig blijven. In die omstandigheden zou de gemiddelde jaarlijkse groei van de wereldhandel dit jaar lager uitvallen dan 2 %, tegenover meer dan 11 % in 2000 en vrijwel een stagnatie in het voorbije jaar.

De Belgische economie werd zwaar getroffen door de vertraging van de wereldhandel. Zo zou de jaar-op-jaar groei van het bbp (die in het eerste kwartaal van 2001 nog bijna 3 % bedroeg) negatief geweest zijn op het einde van het jaar. Net zoals in de andere landen van de eurozone werd deze neergang ingezet door een terugval van de export, die snel gevolgd werd door een verzwakking van de bedrijfsinvesteringen en een drastische voorraadafbouw. Het bbp zou in 2001 een gemiddelde jaarlijkse groei van ongeveer 1,0 % gekend hebben.

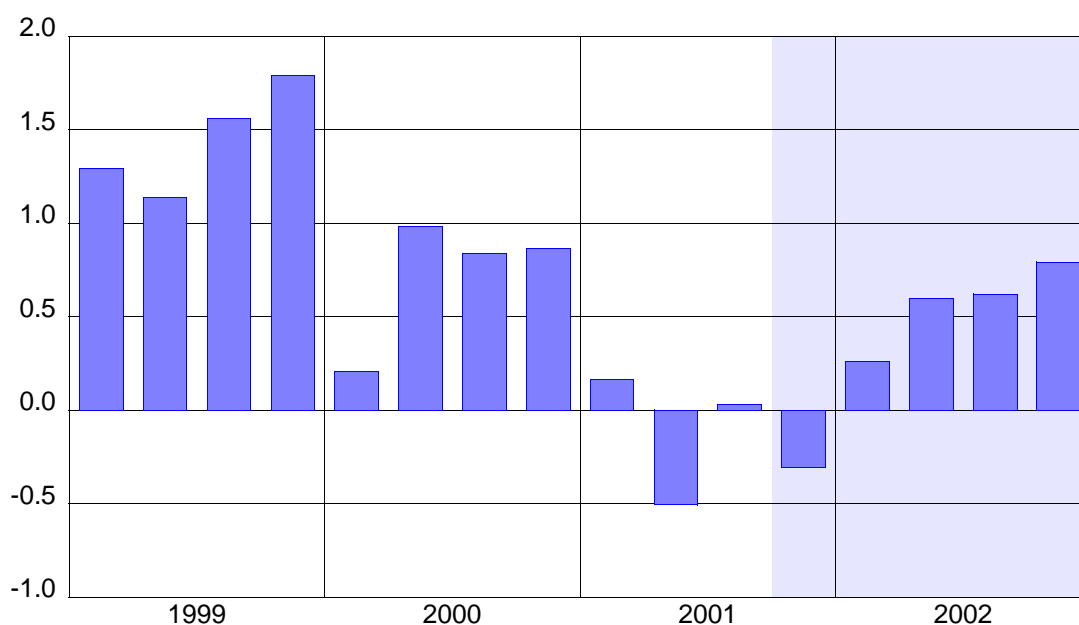
In 2002 zou het bbp een bijna identieke gemiddelde jaarlijkse groei vertonen (0,9 %), waarachter niettemin een sterk verschillende samenstelling en dynamiek schuilgaan. Het reëel beschikbaar inkomen van de gezinnen zou met 2,0 % toenemen, dankzij een indexering van de lonen en de sociale uitkeringen die hoger ligt dan de inflatie, de verdere afbouw van de aanvullende crisisbelasting en de belastingverlagingen die werden toegekend in het kader van de hervorming van de personenbelasting. De particuliere consumptie zou daarentegen een stuk minder snel toe-

nemen (+0,9 %), door de toename van de werkloosheid en de afbrokkeling van de waarde van het financiële vermogen van de gezinnen gedurende het voorbije jaar. De spaarquote zou dan ook gevoelig toenemen dit jaar tot 15,5 %, tegenover 14,6 % in 2001. Zoals bevestigd wordt door de architectenenquête, zouden de investeringen in woningbouw dit jaar verzwakken en een gemiddelde jaarlijkse groei kennen van slechts 0,5 %.

FIGUUR 1

Verloop van het bbp op kwartaalbasis

Kwartaal-op-kwartaal groeivoeten tegen constante prijzen (gegevens gecorrigeerd voor seizoeninvloeden en kalendereffecten)

Bron: INR, FPB

De bedrijfsinvesteringen zouden hun rol van accelerator van de economische groei pas spelen vanaf de tweede helft van dit jaar. De achteruitgang van de rendabiliteit van de bedrijven gedurende de voorbije jaren staat echter een krachtig herstel van de bedrijfsinvesteringen in de weg. De bedrijfsinvesteringen zouden bijgevolg slechts een gemiddelde jaarlijkse groei van 0,6 % laten optekenen in 2002. Het fenomeen van de voorraadafbouw dat zich voordeed in het voorbije jaar, zou geleidelijk verdwijnen, zodat de voorraadwijzigingen in 2002 een positieve bijdrage tot de economische groei van 0,5 % kunnen leveren. Na een eerste kwartaal dat gekenmerkt wordt door de gevolgen van het faillissement van SABENA, zou de export opnieuw aan kracht moeten winnen onder impuls van de herneming van de groei van

---

de wereldhandel en uiteindelijk een jaar-op-jaar groei bereiken van 5 % op het einde van het jaar. Over het volledige jaar zou de exportgroei echter niet meer dan 1,4 % bedragen. De herneming van de binnen- en de buitenlandse vraag zou een importgroei van goederen en diensten van ongeveer 2 % teweegbrengen. Het saldo van de lopende rekening (betalingsbalans) zou, ondanks een lichte verbetering van de ruilvoet, dit jaar terugvallen tot 4,7 % van het bbp, tegenover 5,1 % in 2001.

De werkgelegenheid wordt met vertraging beïnvloed door de economische activiteit

De terugval in de economische activiteit, gemeten aan de hand van de jaar-op-jaar groei van de toegevoegde waarde in de privé-sector, begon vanaf het vierde kwartaal van 2000. De effecten hiervan op de werkgelegenheid werden pas duidelijk vanaf het tweede semester van het voorbije jaar. Uitgedrukt in jaargemiddelden ging de totale binnenlandse werkgelegenheid erop vooruit met ongeveer 45 000 personen in 2001, wat overeenkomt met een groei van 1,1 %. Dat betekent dat de arbeidsproductiviteit gemeten per uur slechts met 0,7 % zou toegenomen zijn in 2001.

In 2002 zou de herneming van de economische activiteit pas tegen het einde van het jaar positieve gevolgen hebben voor de werkgelegenheid. In die omstandigheden zou de binnenlandse werkgelegenheid dit jaar met gemiddeld 2 000 eenheden terugvallen.

Als gevolg hiervan, zou de werkgelegenheidsgraad (uitgedrukt als de werkende beroepsbevolking in procent van de bevolking op arbeidsleeftijd) teruglopen in 2002 en zou die zich op 30 juni op 59,3 % bevinden, tegenover 59,6 % een jaar eerder. Het aantal werklozen, gemeten volgens de definitie van het federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, zou uitgedrukt in jaargemiddelden, oplopen van 469 500 in 2001 tot 492 500 dit jaar. (Deze cijfers houden rekening met de wijzigingen in de ramingsmethode van het aantal werkzoekenden die doorgevoerd werden door FOREM (vanaf november 2001) en BGDA (vanaf januari 2002).

De inflatie onder de grens van 2 % in 2002

De inflatie gemeten aan de hand van het nationale indexcijfer der consumptieprijzen evolueert reeds enkele maanden in dalende lijn. Tijdens het laatste kwartaal van vorig jaar werd een consumptieprijsinflatie van 2,2 % genoteerd, een daling met bijna een procentpunt tegenover het piekniveau van mei 2001. De onderliggende inflatie daarentegen vertoonde tot november vorig jaar een stijging en gaf pas rond de jaarwisseling een keer-

---

punt te zien. Het ziet er dus naar uit dat de sinds enkele maanden geobserveerde lagere ingevoerde inflatie uiteindelijk begint door te spelen in de onderliggende inflatie. Voor 2002 wordt een verdere afkoeling van de onderliggende inflatie verwacht (van een niveau van ongeveer 3 % in januari tot 2 % in december).

Een andere factor die de geobserveerde inflatie in 2002 neerwaarts zal beïnvloeden, is de afschaffing van het kijk- en luistergeld in Vlaanderen en Brussel. Bij wijze van werkhypothese wordt aangenomen dat de afschaffing van het kijk- en luistergeld in twee stappen zal doorgerekend worden in het indexcijfer: de helft in april, de helft in oktober. Het gevolg is een daling van het indexcijfer in april met 0,3 procentpunt en in oktober met nog eens 0,3 punt in vergelijking met een situatie waarin het kijk- en luistergeld op het niveau van december 2001 zou gehandhaafd worden. Dat drukt de jaargemiddelde groeivoet van het nationale indexcijfer der consumptieprijzen in 2002 met 0,29 procentpunt (0,32 procentpunt voor de jaargemiddelde groeivoet van de gezondheidsindex).

Al bij al zou de consumptieprijsindex dit jaar met 1,6 % toenemen, tegenover 2,5 % vorig jaar. Aangezien in de gezondheidsindex benzine en diesel uitgesloten zijn, zal die index een iets sterkere groei laten optekenen dan de traditionele index, nl. 1,8 % dit jaar (na een toename met 2,7 % in 2001).

In januari 2002 werd de spilindex voor de overheidssector overschreden. Als gevolg hiervan worden de sociale uitkeringen in februari en de lonen en wedden van het overheidspersoneel in maart met 2 % aangepast aan de gestegen levensduurte. In overeenstemming met onze maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de volgende overschrijding van de spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen (die momenteel 111,64 bedraagt) niet voor het einde van dit jaar plaatsvinden.

Onzekerheden in verband met de herneming van de wereldeconomie in 2002

Vergeleken met de vooruitzichten van oktober die werden opgesteld in de nasleep van de aanslagen van 11 september lijkt de huidige politieke en de militaire situatie in de wereld minder onrustwekkend. Bovendien lijkt de economische situatie zich, in het bijzonder in de Verenigde Staten te stabiliseren, en bepaalde indicatoren lijken het scenario van een herneming tijdens het voorjaar te bevestigen. In de eurozone daarentegen, waar de herneming van de groei pas voorzien wordt in het tweede semester, laten tastbare bewijzen van een herneming voorlopig op zich wachten. Japan lijkt niet in staat om snel uit de deflatoire spiraal

---

te geraken en zou zich in 2002 voor het tweede opeenvolgend jaar in een recessie bevinden.

De huidige vooruitzichten gaan uit van een herneming van de wereldhandel die zich pas tegen het einde van het jaar op kruissnelheid zou bevinden. De positieve effecten hiervan op de economische groei zullen zich vooral in 2003 manifesteren. Een krachtige herneming vroeger in het jaar zou evenwel gunstige effecten hebben op de groei van de economische activiteit in Europa en België, op voorwaarde echter dat die heropleving niet opnieuw aanleiding zou geven tot een toename van de oliepijzen.

1. De Belgische conjunctuur in internationaal perspectief

Internationale conjunctuur in 2001 en 2002

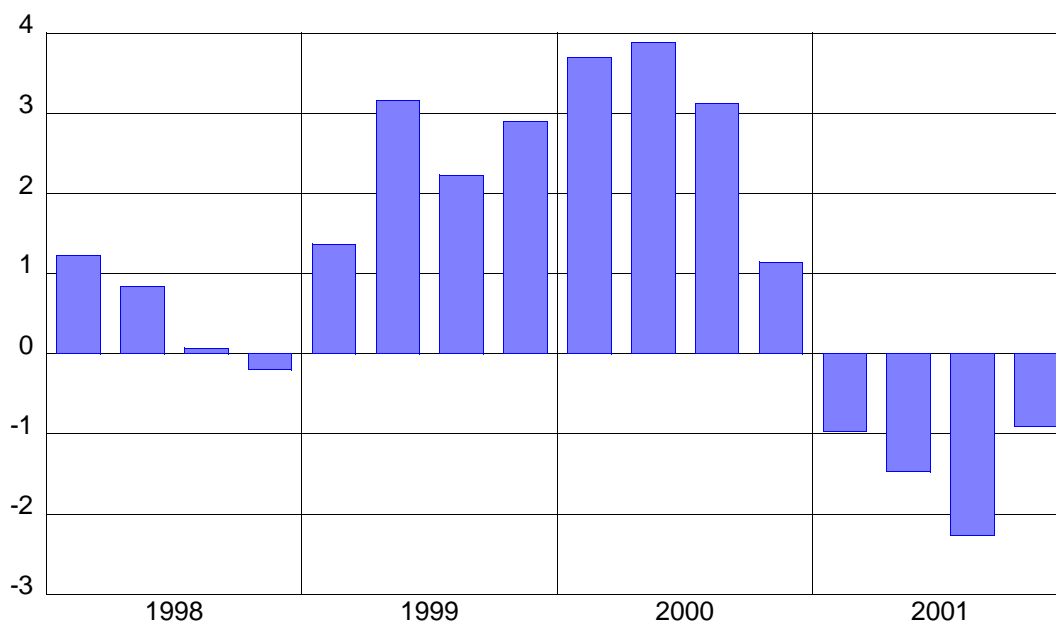
De dynamiek die de wereldeconomie in 2000 vertoonde, werd in 2001 weggevaagd. De groeivoet van het mondiale bbp is met de helft gedaald, nl. van 4,4 % in jaargemiddelde tot iets meer dan 2 %. Die situatie wordt door het IMF bestempeld als een wereldrecessie. De verklaring voor die vertraging, die werd ingezet in het derde kwartaal van 2000, is te vinden in een gelijktijdige groeivertraging in de drie economische grootmachten en in de meeste opkomende economieën. De vertraging van de wereldgroei gebeurde in twee fasen. Na de groei-afname eind 2000 onder impuls van de Verenigde Staten, leek een conjuncturele heropleving in de maak aan het einde van verleden zomer, maar de schuchtere pogingen tot herstel werden in de kiem gesmoord door de aanslagen van 11 september. Ook al hebben heel wat kwalitatieve indicatoren de impact van die tragische gebeurtenissen op de wereldeconomie te hoog ingeschat, het herstel werd toch verschillende maanden uitgesteld. Momenteel wordt, na een ommekeer in het eerste semester van 2002, een sterkere herneming voor het tweede semester van 2002 voorzien, waarbij uitgegaan wordt van een geleidelijk herstel van het vertrouwen. Het is wel zo dat de groei van het mondiale bbp dit jaar nauwelijks het peil van vorig jaar zou overschrijden.

De zwakke groei van het mondiale bbp ging samen met een instorting van de wereldhandel die sterk te lijden had onder een geaggregeerde vraagafname die ingezet werd door de vertraging in de Verenigde Staten en onder het gevoel van onveiligheid en onzekerheid dat meer en meer ingang vond na de gebeurtenissen van 11 september. Het jaar 2001 werd gekenmerkt door een quasi-stagnering van de internationale handel waarbij een groei werd opgetekend van minder dan 1 % in jaargemiddelde tegenover meer dan 12 % in 2000. 2002 zou een bescheiden herstel vertonen waarbij de wereldhandel gemiddeld zou groeien met iets meer dan 2 % en in het tweede semester zou versnellen.

FIGUUR 2

Wereldhandel: invoer van goederen

Kwartaal-op-kwartaalgroeivoeten in volume (seizoengezuiverd)

Bron: CPB

Volgens het NBER bevonden de Verenigde Staten - de motor achter de wereldgroei in de afgelopen tien jaar - zich sinds maart vorig jaar in een recessie die in november of december zou eindigen. Die conjuncturele dip werd aanvankelijk veroorzaakt door verschillende elementen zoals de stijging van de olieprijs – een verschijnsel dat sindsdien omgekeerd is – en het restrictieve monetaire beleid van de Federal Reserve dat daaruit voortvloeide. Twee bijkomende factoren hebben hier ook toe bijgedragen, nl. het uiteenspaten van de speculatieve luchtbel, vooral in de sector van de informatie- en communicatietechnologie, die het financieel vermogen van de gezinnen en bijgevolg hun consumptie aantastte én de terugloop van de investeringen als gevolg van de overaccumulatie en de uitholling van de winstmarges. Die zwakkere binnenlandse vraag zette zich door tot eind 2001 en ging gepaard met een erg grote afbouw van de voorraden. In jaargemiddelde wordt de groei van het Amerikaanse bbp in 2001 op 1 % geraamd.

Rekening houdend met het beperkte inflatierisico, heeft de Federal Reserve, in een poging om de bestedingen aan te zwengelen, de basisrente verlaagd in de loop van vorig jaar. De toegewezen belastingverlagingen en het pakket met extra uitgaven

moeten de binnenlandse vraag een duwtje in de rug geven. De elementen van het economisch beleid die de groei nieuw leven moeten inblazen, zijn dus aanwezig. Een lichte herneming wordt voorzien voor het eerste semester. Hiervoor wordt uitgegaan van een snel herstel van het vertrouwen van de investeerders en vooral van de consumenten, ondanks de recente toename van de werkloosheid en het groot aantal faillissementen in 2001. Het einde van de voorraadafbouw in 2002 zou ook een positieve impact hebben op de Amerikaanse conjunctuur. In het algemeen heerst het optimisme dat de groei in de Verenigde Staten vanaf het tweede semester zal versnellen. In jaargemiddelde zou de groei van het bbp echter niet het niveau van vorig jaar overschrijden.

Terwijl de Verenigde Staten de weg van het herstel zijn ingeslagen, blijft de Japanse economie in een recessie zitten. In 2001 was er al een daling van het bbp van meer dan een half procent, maar in 2002 zou de situatie nog meer vastlopen met een recessie van bijna 1 %. Bovendien wordt het einde van de deflatie niet verwacht vóór 2003. De Japanse economie lijkt in een hardnekkige afwachtende houding te zijn beland die tot uiting komt in een gebrek aan investeringen, een stagnering van de particuliere consumptie, een stijgende spaarneiging en een enorme onderbenutting van het productievermogen. De gebrekkige buitenlandse vraag in 2001 en de vrije val van de export hebben de problemen enkel groter gemaakt en de recente toename van de werkloosheid geeft aan de crisis een nieuw aspect. Door die aanhoudende crisis zijn bijna alle economische beleidsinstrumenten uitgeput: de regering is aan handen en voeten gebonden door een erg hoge overheidsschuld en de rentetarieven van de Bank of Japan zijn nagenoeg nul. Een depreciatie van de yen lijkt ook weinig zoden aan de dijk te brengen vermits de recente daling van de yen geen impact heeft gehad en de kans op een grote kapitaalvlucht zou ontstaan. Bovendien heeft de crisis een meer structureel karakter. Op korte termijn lijkt de economische activiteit naar beneden gedrukt te worden door de uitvoering van de structurele hervormingen. Opbeurende berichten zijn niet voor de onmiddellijke toekomst.

De situatie in de opkomende en overgangseconomieën is erg verschillend van land tot land. De minst open economieën zoals China, Rusland en India kunnen goed het hoofd bieden aan de algemene vertraging en zouden een merkbare groei laten optekenen voor 2001 en 2002. De exportgerichte economieën van Zuidoost-Azië worden meer getroffen door de vertraging. Zij blijven lijden onder de verzwakking van de wereldvraag, vooral

voor informatie- en communicatietechnologie, maar zouden ruim mee kunnen genieten van een herstel in de Verenigde Staten.

Latijns-Amerika blijft ook erg blootstaan aan de ontwikkelingen in de Verenigde Staten. Lokale problemen duiken op door Argentinië waar de overheid grote problemen heeft om haar schuld af te lossen. Behalve Polen, lieten de kandidaat-lidstaten van de Europese Unie, tot slot, slechts een beperkte vertraging van hun groei optekenen.

De economie van de eurozone stond aan dezelfde schokken bloot als de Verenigde Staten, maar het groeiprofiel was verschillend: een minder sterke vertraging in 2001 zal waarschijnlijk gevolgd worden door een minder uitgesproken herstel in 2002.

De bbp-groei voor de eurozone in 2001 wordt geraamd op 1,6 %. De volledige eurozone heeft de gevolgen van de wereldvertraging gevoeld, maar de groeivoet blijft erg verschillend tussen de landen onderling. De zwakste vooruitgang in 2001 werd opgetekend in Duitsland (0,7 %) en in Finland (0,5 %). Finland werd zwaar getroffen door de dalende vraag naar producten uit de sector van de informatie- en communicatietechnologie. Onder de grote economieën van de zone, hebben Frankrijk (2 %) en Spanje (2,7 %) daarentegen het best weerstand geboden.

De conjuncturele vertraging van vorig jaar in de eurozone werd door meerdere factoren beïnvloed. In 2001 daalde de buitenlandse vraag gericht aan de landen van de eurozone sterk door een stagnering van de buitenlandse handel. Dat kwam tot uiting in een tragere expansie van de export. De binnenlandse vraag was echter ook minder krachtig in 2001 dan daarvoor. Enerzijds liep de groei van de particuliere consumptie verder terug. Die was al ingezet vanaf het derde kwartaal van 2000 als reactie op de daling van het consumentenvertrouwen en de koopkracht door een gevoelige stijging van de inflatie. De jaarlijkse groeivoet van de particuliere consumptie in de eurozone wordt voor 2001 geraamd op 2 % tegenover 2,7 % in 2000 en 3,2 % in 1999. Anderzijds kende de investeringstoename, op hetzelfde moment als de consumptie, een duidelijke daling: van 4,3 % jaar-op-jaarstijging in het derde kwartaal van 2000 naar 0,4 % in het tweede kwartaal van 2001. De investeringsgroei zou, uitgedrukt in jaargemiddelde, beperkt zijn gebleven tot 0,7 %. In 2001 was er bovendien een uitgesproken afbouw van de voorra-

den, zodat de bijdrage van de voorraadveranderingen tot de groei van de eurozone zeer negatief was.

Verschillende factoren suggereren een krachtigere herneming van de groei in de loop van 2002. Een belangrijke verbetering van de wereldhandel wordt verwacht voor het tweede semester van dit jaar, maar die hangt sterk af van een heropleving van de groei in de Verenigde Staten. Bepaalde elementen van het economisch beleid in de eurozone zullen ook een gunstige invloed hebben op het herstel. Naar aanleiding van de afgenomen inflatie in het tweede semester van vorig jaar, heeft de Europese Centrale Bank geleidelijk haar monetaire beleid versoepeld wat de investeringen en de consumptie dit jaar zou aanmoedigen. Ook al heeft het Stabiliteitspact belet dat de regeringen van de eurozone een expansionistisch begrotingsbeleid voerden, de automatische stabilisatoren zouden in het voordeel spelen van een heropleving. Het beschikbaar gezinsinkomen van zijn kant wordt geschaagd door de veelvuldige belastingverlagingen die in heel wat landen van de eurozone werden toegekend. De lagere inflatie in 2002 zou ook bijdragen tot een grotere koopkracht van de gezinnen. In het algemeen zou de toename van de binnenlandse vraag, ondanks een positieve evolutie, in jaargemiddelde toch vrij zwak zijn. Zo zou in het eurogebied in 2002 de consumptie van de gezinnen slechts met 1,6 % toenemen en zou de toename van de investeringen niet hoger liggen dan 1,5 %. Met het einde van de voorraadvermindering in zicht zouden de voorraadveranderingen een positieve bijdrage leveren tot de groei van het bbp. De groei van het bbp van de eurozone zou in jaargemiddelde 1,3 % bedragen in 2002. De groeiverschillen tussen de landen van de zone zouden verkleinen in vergelijking met de vorige jaren. Duitsland zou verder groeien met 0,7 %, weliswaar trager dan in de andere landen.

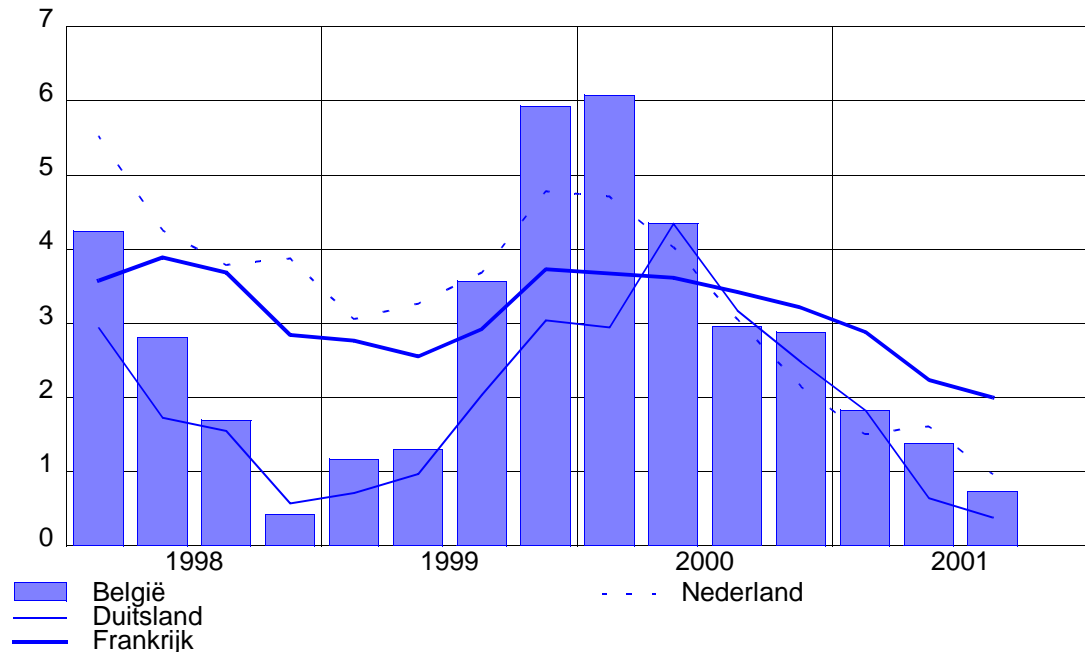
De conjunctuur in België en de drie buurlanden

De stagnering van de wereldhandel in 2001 heeft een weerslag gehad zowel op België als op zijn drie belangrijkste handelspartners, namelijk Nederland, Frankrijk en Duitsland. De omvang van die impact op de groeivoet van het bbp vorig jaar was voor die drie landen echter sterk verschillend zodat, in tegenstelling tot wat werd verwacht, de groeiritmes van de economische activiteit niet naar elkaar toe gegroeid zijn.

FIGUUR 3

Verloop van het bbp op kwartaalbasis

Jaar-op-jaar groeivoeten tegen constante prijzen
(bruto gegevens)

Bron: Nationale bronnen, INR, Eurostat

In Nederland vertoonde de groei van het bbp in 2001, die op 1 % wordt geraamd, een zeer sterke achteruitgang ten opzichte van de vorige jaren, toen groeivoeten van bijna 4 % werden opgetekend. De inflatie is vorig jaar spectaculair opgelopen tot bijna 5 %. De verklaring hiervoor is grotendeels te vinden in de verhoging van de BTW en een energiebelasting, stijgende voedselprijzen en forse loonstijgingen.

De groei van het bbp in Duitsland bedroeg vorig jaar slechts 0,7 %. Verschillende factoren liggen aan de basis van die tegenvallende groei. Eerst en vooral ging de structurele achteruitgang van de productie in de bouwsector in versneld tempo door. Verder was de binnenlandse vraag bijzonder zwak, vooral als gevolg van een daling van de investeringen met bijna 3 %. Ten slotte had de ineenstorting van de groei van de wereldhandel in 2001 ook negatieve gevolgen voor de Duitse economie, die omwille van het belang van de verwerkende industrie sterk afhankelijk is van de buitenlandse vraag. Bijgevolg kwam de Duitse economie tijdens de laatste twee kwartalen van vorig jaar zelfs in een recessie terecht.

De Franse economie ondervond daarentegen veel minder nadeel van de weinig rooskleurige internationale omgeving in 2001. Dankzij een verdere groei van de particuliere consumptie en ondanks een zeer negatieve bijdrage van de voorraadveranderingen, steeg het bbp in 2001 met 2 %. De consumptieve bestedingen van de gezinnen namen bijna 3 % toe. De verklaring hiervoor is de zeer sterke stijging van het nominaal beschikbaar inkomen (5 %) en een stagnering van de spaarquote. Ook een vrij lage inflatiegraad (minder dan 2 %) in jaargemiddelde heeft de koopkracht van de gezinnen geschraagd.

Er heerst een voorzichtig optimisme voor 2002 in die drie landen, net zoals in België. In elk van die landen wordt een economisch herstel verwacht in het tweede semester waarbij uitgegaan wordt van een heropleving van de wereldhandel. Toch zou de groeivoet van het bbp in jaargemiddelde laag blijven met nauwelijks 1,5 % in Frankrijk en Nederland en zelfs minder dan 1 % in Duitsland.

Ontwikkeling op de financiële markten¹

Rentevoeten

De daling van de kortetermijnrentevoeten die werd ingezet gedurende de eerste helft van 2001 leek beëindigd in juli vorig jaar aangezien er een economische heropleving in zicht was. De aanslagen van 11 september zorgden echter voor een plotse ommekeer in die vooruitzichten. Om een ineenstorting van de beurskoersen te vermijden, hebben zowel de Federal Reserve als de ECB hun basisrentes met 50 basispunten verlaagd op 17 september. De aanslagen zorgden er uiteindelijk voor dat het verwachte herstel met enkele maanden uitgesteld werd wat zowel de ECB als de Federal Reserve ertoe aanzette hun monetair beleid verder te versoepelden om de economie nieuw leven in te blazen.

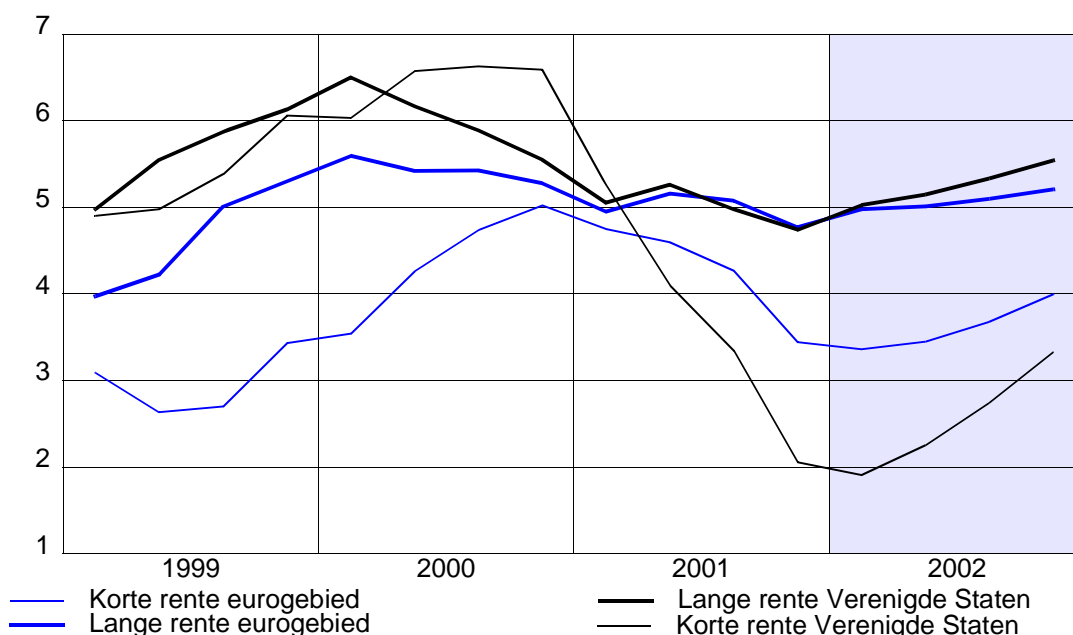
De Federal Reserve bracht het centraal richttarief in de tweede helft van 2001 terug met 200 basispunten tot 1,75 %, wat in nominale termen het laagste niveau is sinds de jaren 60. De totale monetaire versoepeling gedurende 2001 komt hiermee op 475 basispunten. In de eurozone werd door de monetaire beleidsvoerders minder drastisch gereageerd op de neergang van de economie. De ECB verlaagde de basisrente in de tweede helft van vorig jaar met slechts 125 basispunten, wat de totale

---

1. De vooruitzichten zijn gebaseerd op de termijnnoteringen van januari 2002.

versoepeling gedurende het jaar op 150 basispunten bracht. De grotere terughoudendheid van de ECB om de rente te verlagen hangt samen met de inflatie die gedurende het hele jaar nooit lager geweest is dan 2,0 %. Daarenboven nam de jaar-op-jaar groei van het geldaggregaat M3 vanaf maart voortdurend toe en bedroeg dit cijfer eind vorig jaar 8,0 %, wat bijna het dubbele is van de doelstelling die door de ECB werd vastgelegd in de eerste pijler.

FIGUUR 4 Verloop van de rentevoeten: eurogebied en Verenigde Staten
Kwartaalgemiddelden in procent

Bron: Datastream, FPB

De financiële markten verwachten dat het monetaire beleid doorheen 2002 zal verstrakt worden als gevolg van een economische herleving. De termijnnoteringen maken duidelijk dat die verwachtingen het sterkst zijn voor de Verenigde Staten. Daar zou de kortetermijnrente tegen het einde van dit jaar bijna 3,5 % moeten bedragen, wat een toename impliceert van 1,25 procentpunt. Voor de eurozone wordt slechts een toename verwacht van om en bij de 50 basispunten wat de kortetermijnrente op 4 % zou brengen. De verwachting van een sterkere toename in de Verenigde Staten kan enerzijds verklaard worden door het herstel dat daar krachtiger zou zijn dan in de eurozone, en anderzijds door de huidige stand van het monetaire beleid dat bijzonder

expansief is in de Verenigde Staten in vergelijking met de eurozone.

Gemiddeld zou de kortetermijnrente dit jaar in de eurozone 3,6 % bedragen, tegenover 4,3 % in 2001. Het hogere gemiddelde niveau van vorig jaar vloeit voornamelijk voort uit de stand van de kortetermijnrente tijdens de eerste maanden van 2001.

De evolutie en het niveau van de langetermijnrentes in het eurogebied en de Verenigde Staten vertonen doorheen 2001 grote gelijkenissen. Zo was er in beide zones een kleine toename zichtbaar gedurende het tweede kwartaal, die gevolgd werd door een daling tijdens het tweede halfjaar, waardoor de langetermijnrente in het vierde kwartaal eindigde onder het niveau van het jaarbegin. Dat profiel weerspiegelt de verwachting van een economische heropleving die daarna verdwijnt. Voor 2002 verwachten de financiële markten een herstel in beide langetermijnrentes dat meer uitgesproken is voor de Verenigde Staten dan voor de eurozone. De Amerikaanse langetermijnrente zou in de loop van het jaar met 0,8 procentpunt toenemen terwijl die toename in Europa slechts 0,4 punt zou bedragen. Dat is voornamelijk een gevolg van de verwachting van een sterkere heropleving in de Verenigde Staten dan in het eurogebied.

In jaargemiddelde zou de langetermijnrente in de eurozone licht oplopen van 5,0 % in 2001 tot 5,1 % in 2002.

Aangezien de versoepeling van het monetaire beleid in 2001 gepaard ging met langetermijnrentes die niet noemenswaardig wijzigden, zijn zowel de Europese als de Amerikaanse rendementscurves (de grafische weergave van rendementen voor een waaier van looptijden) een stuk steiler geworden. De rentespread (bepaald als het verschil tussen de lange- en kortetermijnrente) zou zowel in de eurozone als in de VS een maximum bereiken in het eerste kwartaal van 2002 en daarna terug afnemen, zonder evenwel negatief te worden. De Europese rentespread zou, uitgedrukt in jaargemiddelde, 1,5 procentpunt bereiken in 2002, terwijl dit in 2001 slechts 0,7 procentpunt was.

Wisselkoersen

In het derde kwartaal van 2001 kende de euro een appreciatie tegenover de dollar, maar een deel van die appreciatie werd ongedaan gemaakt gedurende de daaropvolgende maanden. De initiële appreciatie van de euro kan verklaard worden door de vertraging in de wereldhandel en de terroristische aanslagen die er beiden voor zorgden dat er een kleinere vraag naar dollars was. De depreciatie van de euro in het vierde kwartaal is vooral

een gevolg van de reeds aangehaalde verwachting dat de conjuncturele heropleving in de VS krachtiger zal zijn dan die in de eurozone. In januari 2002 werd gemiddeld nog 0,88 USD neergegeld voor een euro.

De nominale effectieve wisselkoers van de euro vertoonde in het derde kwartaal van 2001 een lichte appreciatie die evenwel minder sterk uitviel dan de appreciatie tegenover de dollar. Dat was het gevolg van de euro-yen wisselkoers die in die periode nagenoeg onveranderd bleef. In het laatste kwartaal van 2001 dempte de yen opnieuw de bewegingen in de effectieve wisselkoers van de euro. De appreciatie van de euro tegenover de yen neutraliseerde immers gedeeltelijk de depreciatie van de euro tegenover de dollar.

Voor 2002 verwachten de financiële markten geen grote bewegingen in de wisselkoers van de dollar tegenover de euro. In jaargemiddelde termen zou de euro in 2002 een depreciatie van bijna 2 % laten optekenen tegenover de dollar, terwijl die depreciatie in 2001 ruim 3 % bedroeg.

Onzekerheden in verband met de internationale omgeving

De onzekerheden waarmee deze vooruitzichten omgeven zijn, zijn afgenomen in vergelijking de projectie die eind oktober vorig jaar werd gerealiseerd. De kans op een uitbreiding van het conflict na de aanslagen van 11 september, lijkt nu inderdaad kleiner. Bovendien doet de omkering van bepaalde vooruitlopende indicatoren de kans op herstel in 2002 toenemen. Toch blijven er op een aantal vlakken onzekerheden bestaan.

Er wordt een belangrijke hypothese gemaakt over de timing van het conjuncturele herstel in de Verenigde Staten, dat in de eerste helft van dit jaar zou plaatsvinden. Bovendien zou die hereniging volstaan om de wereldhandel opnieuw aan te zwengelen. Volgens de recentste ramingen zou het Amerikaanse bbp, in tegenstelling tot wat werd verwacht, in het vierde kwartaal van 2001 niet gedaald zijn, wat zou wijzen op een egalere conjunctuurprofiel met een positieve impact op de wereldhandel. Toch blijft het gevaar bestaan dat de toename van de werkloosheid het consumentenvertrouwen zou aantasten. Dat zou een weerslag kunnen hebben op de particuliere consumptie en bijgevolg op de economische activiteit in de Verenigde Staten in het algemeen. Die laatste onzekerheid zou dus pleiten voor een scenario met een pessimistischere internationale omgeving.

Afhankelijk van de ontwikkeling van de Amerikaanse economie zou het economisch herstel in de eurozone versneld of vertraagd kunnen worden. De eurozone is echter ook onderworpen aan interne onzekerheden die vergelijkbaar zijn met deze in Amerika. De vraag is in welke mate een toename van de werkloosheid zal doorwegen op het consumentenvertrouwen in de eurozone en of de economische beleidsmaatregelen het herstel kunnen ondersteunen. De iets hogere inflatie als gevolg van de omzetting van de prijzen in euro kan daarentegen worden beschouwd als een tijdelijk verschijnsel dat geen invloed heeft op het consumentengedrag.

De aardolieprijs bleef de jongste maanden op een laag peil vooral als gevolg van de vertragende wereldeconomie, een zachte winter en de overschrijding van de productiequota. Als de wereldeconomie zich vanaf de het tweede semester van 2002 herstelt en de quota worden nageleefd, kan een nieuwe stijging van de aardolieprijs niet worden uitgesloten. De kans op een plotse en sterke appreciatie van de euro die nadelig zou zijn voor de uitvoer van de zone lijkt klein.

Tot slot moet er vermeld worden dat de onzekerheden betrekking hebben op het conjunctuurprofiel, d.w.z. de omvang van de achteruitgang en de timing van het herstel in de verschillende zones. Een heropleving van de economische groei in 2002 wordt niet echt in twijfel getrokken.

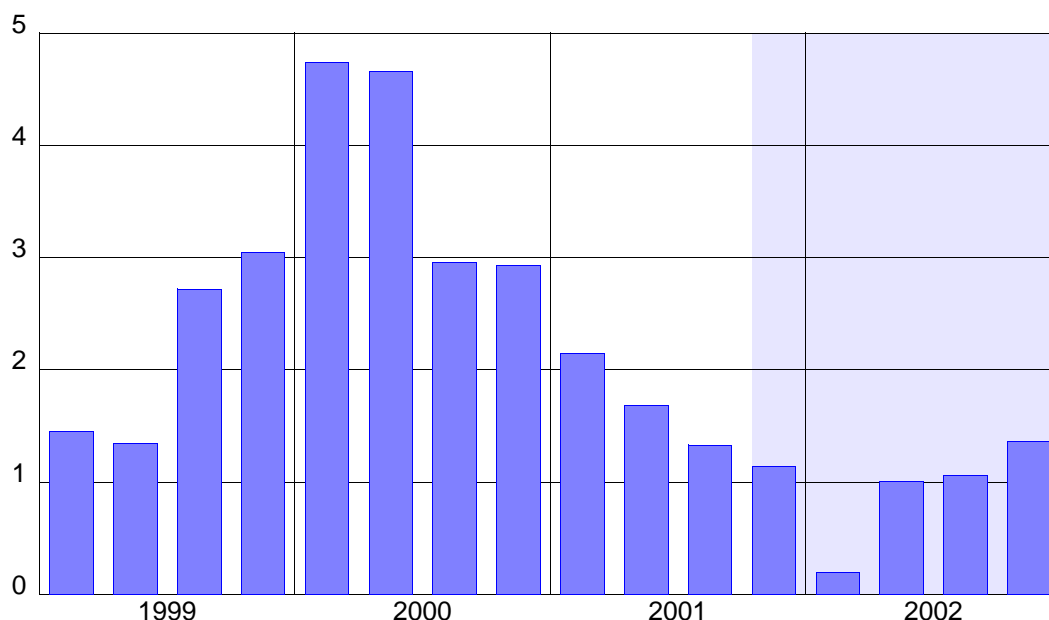
2. Bestedingscomponenten van het bbp

Consumptieve bestedingen van de particulieren

De consumptieve bestedingen van de particulieren vormden in 2001 de voornaamste motor achter de economische groei door met 1,7 % in jaargemiddelde toe te nemen. Die toename werd geschaagd door een nagenoeg identieke stijging van het reëel beschikbaar inkomen, terwijl de hogere werkloosheid, die de spaarneiging van de gezinnen stimuleert, slechts in de tweede helft van het jaar tot uiting kwam. De verklaring voor de vrij gestage groei van de koopkracht van de gezinnen, ondanks de sterk vertragende economie, is te vinden in de aanhoudende job-creatie en de loonsverhogingen die in het kader van de centrale akkoorden 2001-2002 bedongen werden. De geleidelijke afschaffing van de aanvullende crisisbelasting en een indexering van de lonen en de sociale uitkeringen die iets hoger lag dan de evolutie van de deflator van de particuliere consumptie, hebben ook bijgedragen tot de toename van het beschikbaar inkomen.

FIGUUR 5

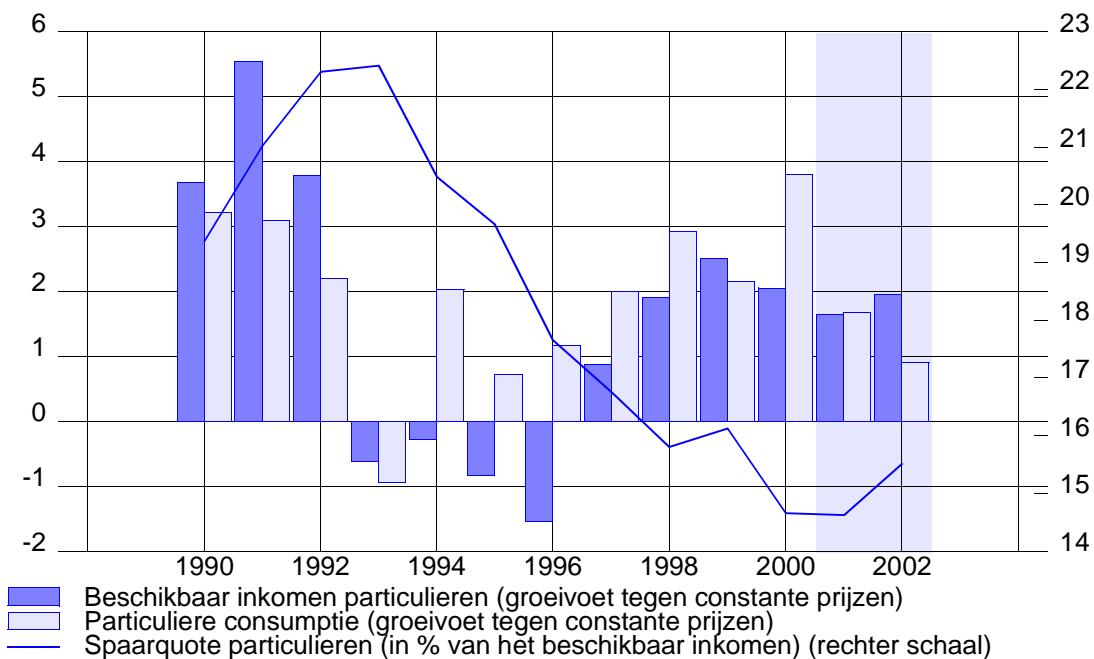
Consumptieve bestedingen van de particulieren
Jaar-op-jaar groeivoeten tegen constante prijzen
(bruto gegevens)

Bron: INR, FPB

In termen van kwartaaldynamiek, die gemeten wordt door de jaar-op-jaar groeivoet, bereikte de particuliere consumptie een hoogtepunt in het midden van 2000 en verzwakte over heel 2001. Die vertraging komt ook tot uiting in een daling van de indicator van het consumentenvertrouwen in de loop van vorig jaar en opvallender nog in de maanden na de aanslagen van 11 september. Sinds december heeft de vertrouwensindicator zich echter hersteld en bereikte zijn peil van de zomer, wat erop wijst dat het vertrouwensverlies n.a.v. de aanslagen slechts tijdelijk was.

FIGUUR 6   **Consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote particulieren**

Bron: INR, FPB

In 2002 zou het reëel beschikbaar inkomen van de gezinnen met 2,0 % toenemen omwille van de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen die weer hoger is dan de inflatie, de verdere afbouw van de aanvullende crisisbelasting en de verlagingen in het kader van de hervorming van de personenbelasting. De consumptieve bestedingen van de gezinnen zouden in het begin van het jaar nog negatief beïnvloed worden door de werkloosheidstoename en de uitholling van het financieel vermogen van de particulieren die in de loop van vorig jaar werd opgetekend. Uitgedrukt in jaargemiddelde zou de privé-consumptie slechts met

0,9 % toenemen. De spaarquote zou dit jaar sterk stijgen, nl. van 14,6 % naar 15,5 %.

Bedrijfsinvesteringen

Tijdens de twee vorige conjunctuurvertragingen in 1995 en 1998 bleef de daling van de bedrijfsinvesteringen beperkt. De groeiafname van het bbp in de loop van 2000 had een veel grotere impact op de bedrijfsinvesteringen. De verklaring voor dat verschil is onder meer te vinden in de evolutie van de rendabiliteit: terwijl de bedrijfsinvesteringen in 1995 en 1998 nog gestut werden door een toenemende rendabiliteit, was dat niet meer het geval in 2000.

In jaargemiddelde wordt de groei van de bedrijfsinvesteringen voor 2001 op 1,2 % geraamd, wat een sterke vertraging is ten opzichte van de groeivoeten in 1999 en 2000 die meer dan 3 % lieten optekenen. Bovendien wordt dat resultaat opgesmukt door de verkoop van overheidsgebouwen die in mindering wordt gebracht van de overheidsinvesteringen en geboekt wordt als bedrijfsinvestering. De uitholling van de rendabiliteit heeft dus bijgedragen tot de groeivertraging van de bedrijfsinvesteringen, maar de zwakke groeivoorzichten van de vraag en de onzekerheid die in de loop van vorig jaar meer en meer ingang vond, vooral na de aanslagen van 11 september, droegen ook hun steentje bij.

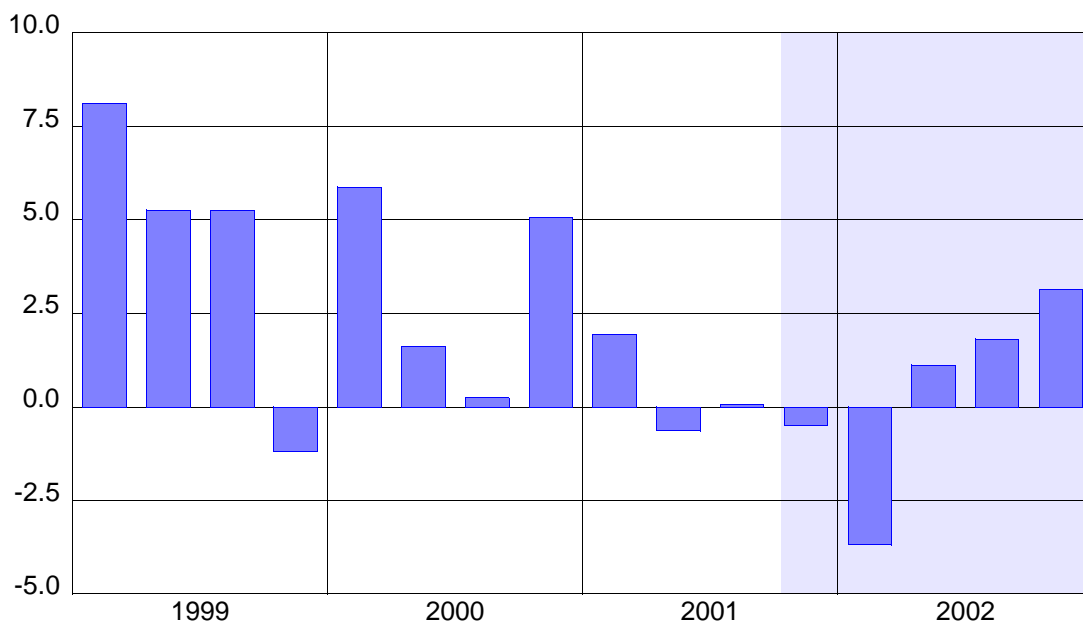
De zwakke vraag kwam tot uiting in de sterke daling van de bezettingsgraad in de verwerkende industrie die onder de 80 % dook in het vierde kwartaal van 2001, het laagste peil in zes jaar. Dit laat veronderstellen dat heel wat investeringsprojecten uitgesteld zullen worden.

FIGUUR 7

Bedrijfsinvesteringen

*Jaar-op-jaar groeivoeten tegen constante prijzen
(bruto gegevens)*

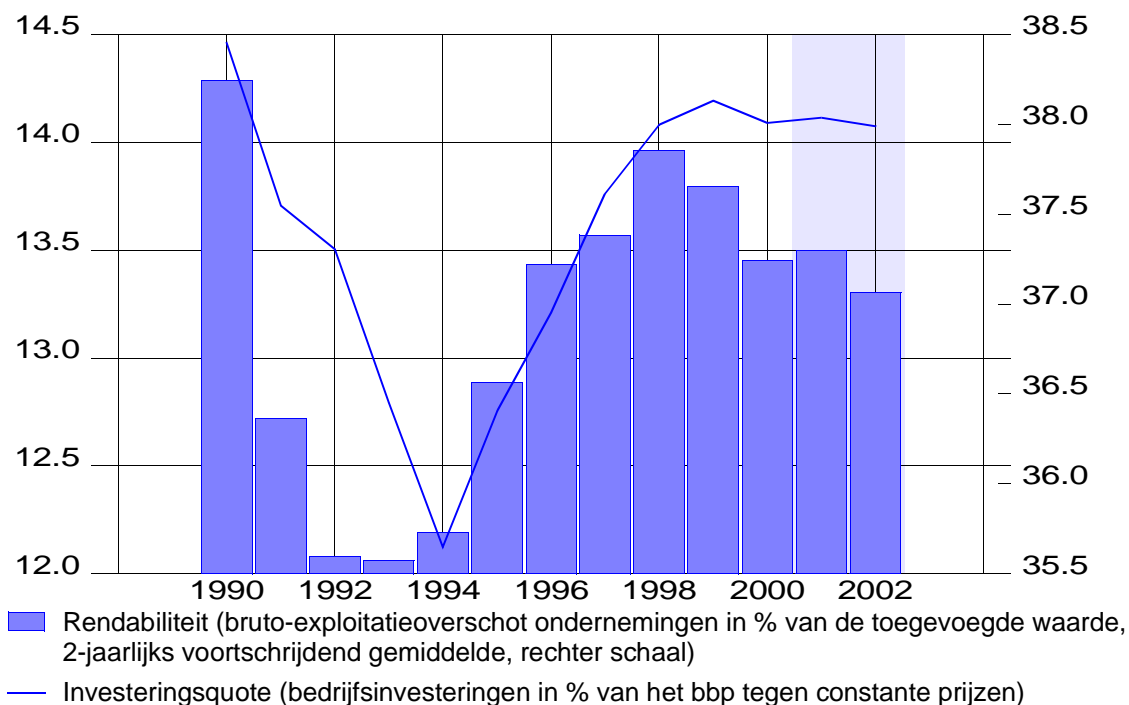

Bron: INR, FPB

In kwartaaltermen, zouden de bedrijfsinvesteringen hernemen met een beetje vertraging ten opzichte van de algemene activiteit. Onder impuls van een herstel van het vertrouwen, zou een geleidelijke herneming ingezet worden en de jaar-op-jaar groei zou in het laatste kwartaal 3 % bereiken. De rendabiliteit zou echter verder uitgehold worden waardoor het herstel afgeremd wordt. Bijgevolg zouden de bedrijfsinvesteringen dit jaar hun rol als groeimotor achter de algemene activiteit slechts matig vervullen. In jaargemiddelde zou hun groei beperkt blijven tot 0,6 %.

De toename van de investeringsgraad tegen constante prijzen in de tweede helft van de jaren 90 werd vanaf 1999 gevolgd door een stabilisering in de buurt van 14 %. Dat peil zou in 2002 behouden blijven.

FIGUUR 8 Investeringsquote in de marktsector

Bron: INR, FPB

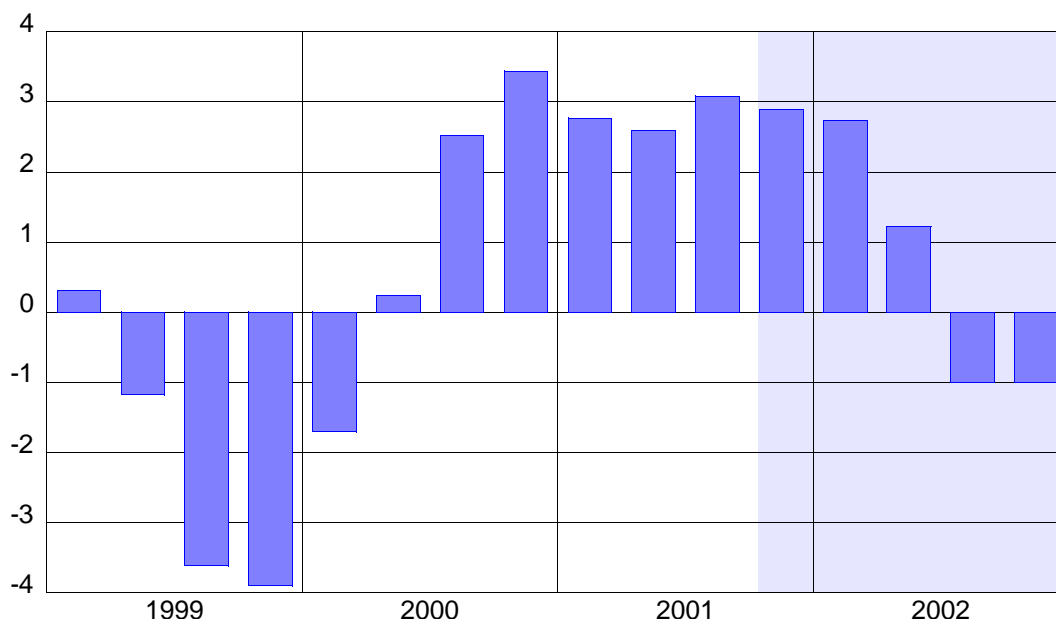
Investeringen in woongebouwen

De cyclus van de investeringen in woongebouwen volgde de bbp-cyclus niet. Na een herstel in 2000, bleef de groei van de gezinsinvesteringen in 2001 op bijna 3 % in jaargemiddelde. Het kwartaalprofiel was vlak ondanks de vertraging van de algemene activiteit. De investeringen in woongebouwen leken geschraagd te worden door de voortdurende toename van de koopkracht van de gezinnen en door een lichte daling van de hypotheekrente in de loop van vorig jaar.

FIGUUR 9

Investerings in woongebouwen

*Jaar-op-jaar groeivoeten tegen constante prijzen
(bruto gegevens)*

Bron: INR, FPB

In 2002 zal de evolutie van de cyclus van de investeringen in woongebouwen waarschijnlijk weer verschillend zijn van die van de bbp-cyclus. Er wordt immers een groeivertraging van de investeringen in woongebouwen verwacht voor dit jaar ondanks het voorziene herstel van de algemene activiteit. Een aantal indicatoren, waaronder de enquête bij de architecten, suggereren een pessimistische raming voor de evolutie van de investeringen in woningen in 2002. De groeivertraging zou van die aard zijn dat de jaar-op-jaar groeivoet negatief zou zijn in het derde kwartaal. De groei zou in jaargemiddelde niet hoger liggen dan 0,5 %.

In de veronderstelling dat de hypotheekrente niet opnieuw zou stijgen, zou een herstel van de investeringen in woongebouwen kunnen opduiken eind 2002. Die herneming zou echter te laat komen om de groei van het bbp dit jaar te steunen.

Overheidsbestedingen

In 2002 zou de reële groeivoet van de consumptieve bestedingen van de overheid 0,9 % bedragen tegenover 2,1 % in 2001. De vrij grote terugloop voor de sociale uitkeringen in natura (groeivoet van 1,4 % in 2002 tegenover 4 % in 2001) vloeit voort uit

de hypothese dat de begrotingsdoelstelling 2002 i.v.m. uitgaven voor gezondheidszorg nageleefd wordt. De overheidslonen zouden ook minder sterk stijgen in 2002 (0,6 % tegenover 1,8 % vorig jaar) door een zwakkere toename van de werkgelegenheid bij de overheid en van het aantal pensioenen. De groeivoet van de nettoaankoop van goederen en diensten zou zich herstellen: 1,8 % in 2002 tegenover een nulgroei in 2001. Die lage groei was te wijten aan de uitzonderlijke toename van de verkopen in 2001 als gevolg van de grotere tussenkomst van de Europese Unie in de kosten voor de belastinginning die de Belgische overheid voor haar rekening verricht.

In lopende prijzen zou de groeivoet van de overheidsconsumptie vrij hoog blijven (4,7 % tegenover 5,4 % in 2001). Dat is toe te schrijven aan het herstel van de deflator van de overheidslonen en de pensioenen. Die zou stijgen van 3,2 % in 2001 naar 4,4 % in 2002 als gevolg van de indexering (er was al een overschrijding van de spilindex in januari 2002) en de sociale programma's.

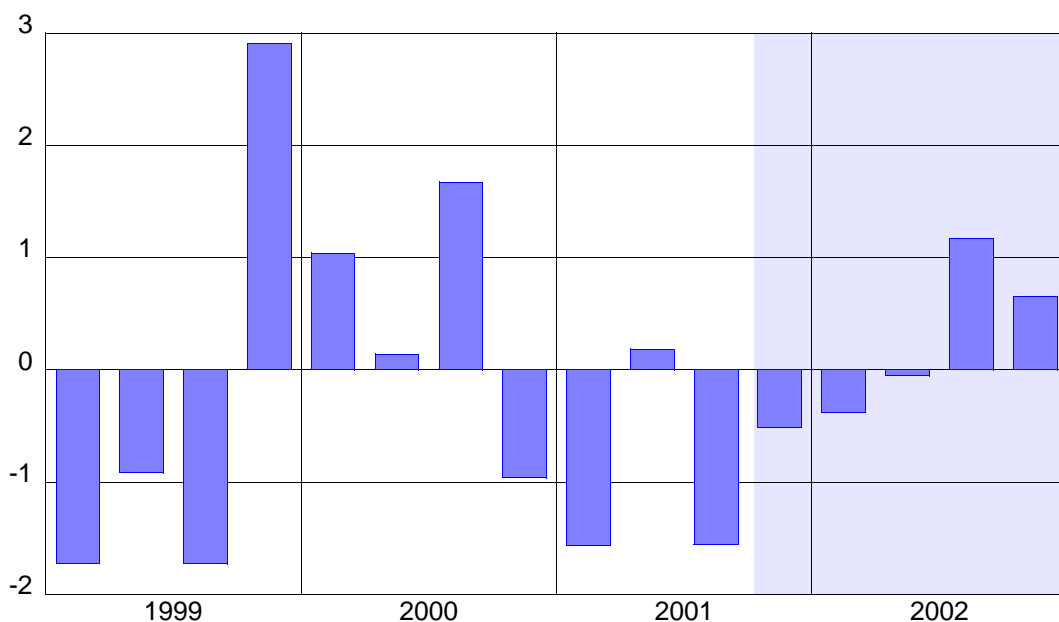
Na een daling van bijna 14 % in 2001 tegen constante prijzen, zouden de overheidsinvesteringen in 2002 nog eens dalen met 4,5 %. De verkoop van overheidsgebouwen, die in de nationale rekeningen wordt opgetekend als een negatieve overheidsinvestering, zou dezelfde omvang hebben in de loop van beide jaren, nl. ongeveer 370 miljoen euro voor alle overheden, tegenover amper 60 miljoen euro in 2000. Zij draagt in 2001 dus sterk bij tot de terugloop van de groeivoet van de overheidsinvesteringen, maar niet in 2002. In de loop van dit jaar, zou de daling voortvloeiën uit de evolutie van de investeringen van de lagere overheden. Hun groeivoet zou negatief blijven (in de veronderstelling dat het cyclisch traject parallel blijft lopen met de kalender van de gemeenteraadsverkiezingen), terwijl tegelijk de investeringen van de andere subsectoren nagenoeg niet zouden toenemen.

Voorraadwijzigingen

Zoals in de andere landen van de eurozone, werd de plotse terugval van de uitvoer die startte in het eerste kwartaal van 2001 snel gevolgd door een daling van de investeringen en een belangrijke afbouw van de voorraden. Het voorraadvolume is sterk teruggelopen in de loop van 2001 waardoor de bijdrage tot de jaarlijkse groei van het bbp -1 % was. Zo'n negatieve bijdrage werd niet meer opgetekend sinds het midden van de jaren 80.

FIGUUR 10

Bijdrage van de voorraadwijziging tot de groei van het bbp
Jaar-op-jaar bijdragen tegen constante prijzen (bruto gegevens)

Bron: INR, FPB

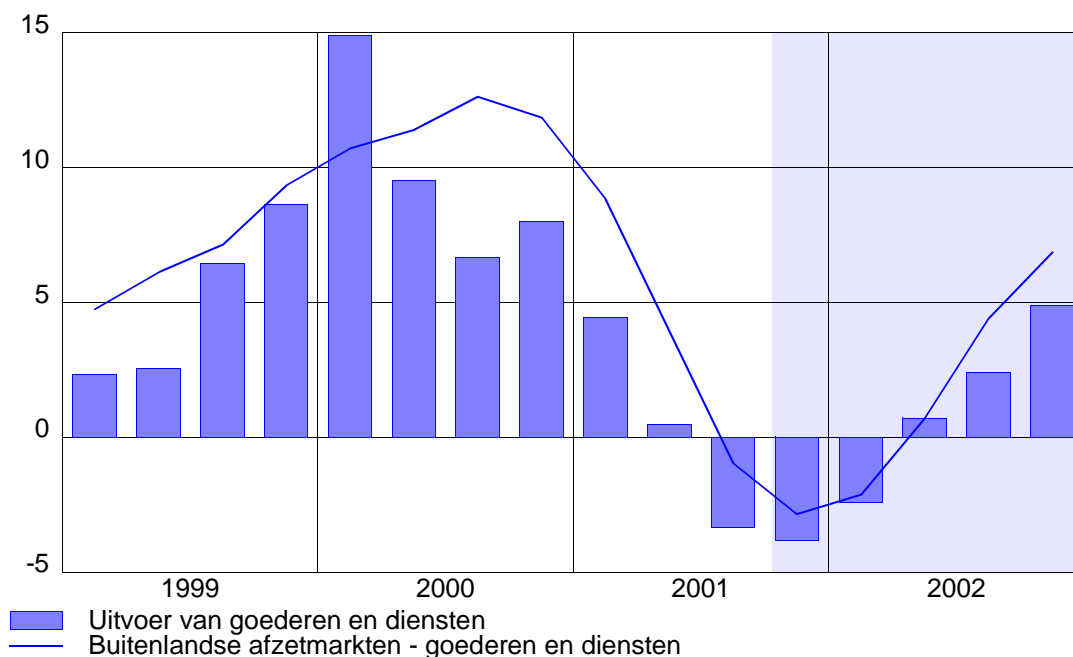
Onder impuls van het economisch herstel, en zoals de conjunctuurenquête van de NBB lijkt te bevestigen, zou de voorraadvermindering van vorig jaar geleidelijk afzwakken zodat de voorraadwijzigingen positief zouden bijdragen tot de groei in 2002 (+0,5 %).

Uitvoer en invoer

Als gevolg van de groeivertraging van de wereldhandel, kende de groei van de potentiële uitvoermarkten voor België een zeer sterke terugval in de loop van 2001. De jaar-op-jaar groeivoet van de potentiële markten daalde van ongeveer 12 % eind 2000 naar -1 % eind 2001. Het exportvolume van goederen en diensten volgde die tendens op de voet, maar de groei bleef steeds onder die van de potentiële markten, wat een uiting is van het feit dat België structureel marktaandeel verliest. De jaar-op-jaar groeivoet van de uitvoer van goederen en diensten daalde immers van meer dan 8 % eind 2000 naar -4 % eind 2001. In het vierde kwartaal bereikte de groei een dieptepunt ten opzichte van hetzelfde kwartaal van vorig jaar; dat gold zowel voor de potentiële markten als voor de uitvoer van goederen en diensten. De groei van de potentiële markten in jaargemiddelde

was matig in 2001 en de uitvoer van goederen en diensten daalde zelfs met 0,4 % over het jaar. Omwille van de zwakke eindvraag, was de achteruitgang van de invoer (-1,3 %) zelfs groter dan die van de uitvoer zodat de bijdrage van de netto-uitvoer tot de groei vorig jaar positief was.

FIGUUR 11 **Uitvoer van goederen en diensten**
Jaar-op-jaar groeivoeten tegen constante prijzen

Bron: CPB, INR, FPB

De vertraging van de wereldeconomie en de sterke daling van de energieprijzen beperkten de stijging van de wereldprijzen in 2001. Die evolutie heeft een positieve impact gehad op de ruilvoet die in 2001 constant bleef na verlies te hebben geleden in 1999 en 2000. Onder impuls van de positieve bijdrage van de netto-uitvoer nam het saldo op de lopende rekening toe van 4,4 % van het bbp in 2000 tot 5,1 % in 2001.

Het herstel van de economische activiteit bij de handelspartners van België, zou in 2002 zorgen voor een geleidelijke verbetering van de situatie op de uitvoermarkten. Na een eerste kwartaal dat gekenmerkt wordt door de gevolgen van het faillissement van SABENA, zou de export opnieuw aan kracht moeten winnen onder impuls van de herneming van de groei van de wereldhandel en uiteindelijk een jaar-op-jaar groei bereiken van 5 % op het einde van het jaar. Die evolutie zou geschraagd worden door de aanhoudend zwakke euro.

Omwille van het negatieve overloopeffect, zou de groei voor de potentiële markten in jaargemiddelde beperkt blijven tot 2,4 % in 2002 en tot 1,4 % voor de uitvoer van goederen en diensten. Het verlies aan marktaandeel zou dus in 2002 verdergezet worden. Het herstel van de invoer zou krachtiger zijn dan dat van de uitvoer. Daarom zou de bijdrage van de netto-uitvoer tot de groei dit jaar negatief zijn. Ondanks de kleine verbetering van de ruilvoet, zou het saldo op de lopende rekening afnemen tot 4,7 % van het bbp, omwille van de negatieve bijdrage van de netto-uitvoer.

Reëel bruto nationaal inkomen

Het begrip bbp tegen constante prijzen is een maat voor het productievolume binnen de landsgrenzen. Het reëel bruto nationaal inkomen meet meer bepaald de evolutie van het inkomen van de ingezetenen waarbij rekening wordt gehouden met de evolutie van de ruilvoet en het saldo van de primaire inkomsten van en naar het buitenland¹.

Terwijl in de loop van 1999-2000 de ruilvoet sterk achteruitging omwille van de prijsstijgingen van de olieproducten, zou in 2001 de ruilvoet stabiliseren. Vermits het saldo van de primaire inkomsten tegen constante prijzen ook hetzelfde niveau als 2000 zou behouden, zou de groeivoet van het reëel bruto nationaal inkomen gelijkaardig zijn als die van het bbp tegen constante prijzen, nl. ongeveer 1 %. Voor dit jaar zou de lichte verbetering van de ruilvoet, in combinatie met een stagnering van het saldo van de primaire inkomsten, ervoor zorgen dat het reëel bruto nationaal inkomen met een tiende procentpunt sneller zou toenemen dan het bbp.

---

1. Voor een gedetailleerdere beschrijving van het begrip reëel bruto nationaal inkomen, zie: INR, Economische Begroting 2001, februari 2001.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

Binnenlands prijsverloop

Sinds mei vorig jaar vertoont de inflatie een dalende trend. Gemeten aan de hand van de jaar-op-jaar groei van het nationale indexcijfer der consumptieprijzen, viel de inflatie vorig jaar immers terug van 3,1 % in mei tot 2,2 % in december. Deze afname was vooral te wijten aan de sterke prijsdalingen van energieproducten als gevolg van de lagere noteringen op de internationale oliemarkten. De Brent olie, die in het tweede kwartaal van 2001 gemiddeld op meer dan 27 dollar per vat noteerde, viel terug tot minder dan 20 dollar per vat in het vierde kwartaal.

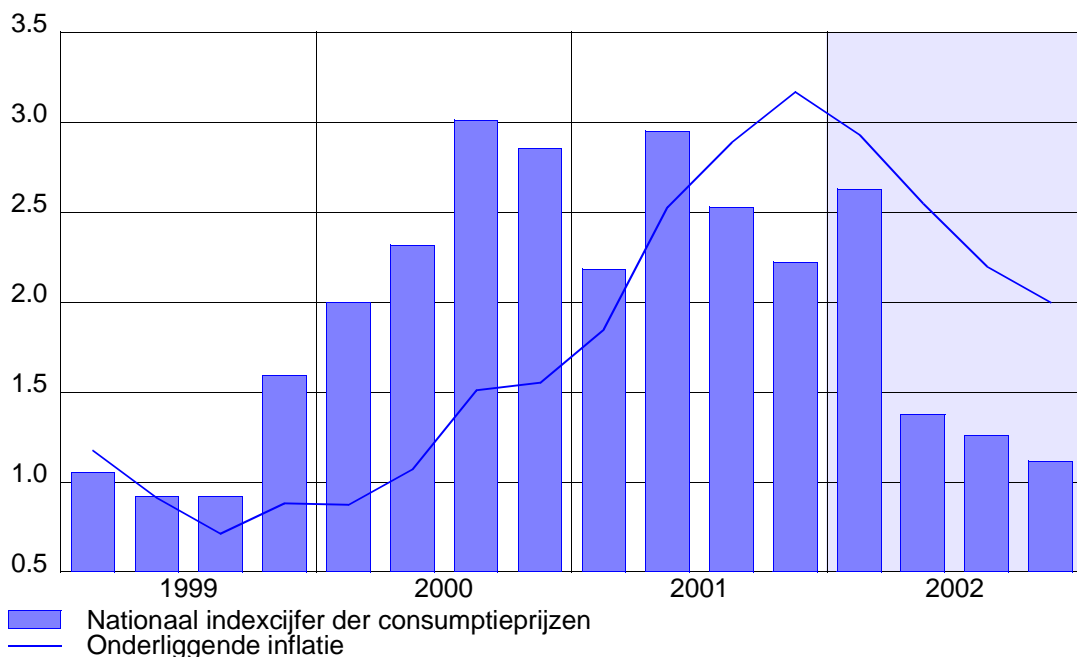
De neerwaartse trend in de consumptieprijsinflatie in het tweede deel van vorig jaar was niet aanwezig in de jaar-op-jaar groei van de onderliggende inflatie¹ die gedurende 2001 een steile opwaartse trend vertoonde en evolueerde van 1,6 % in januari 2001 tot 3,3 % in november. De aanhoudende toename in het tweede deel van het afgelopen jaar kan voor een deel verklaard worden door de vertraging waarmee de toename van de importprijzen (o.a. olieprijsen) zich manifesteert in de onderliggende inflatie. Ook de geleidelijke prijsverhogingen gepaard gaande met het invoeren van de euro (het zogenaamde euro-effect) kunnen voor een stuk verantwoordelijk geweest zijn voor de gevoelige toename van de onderliggende inflatie.

---

1. Werden uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie: het effect van wijzigingen van BTW, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting, het kijk- en luistergeld, alsook het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcohol en verse groenten en fruit.

FIGUUR 12   **Inflatie: verloop op kwartaalbasis**
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: MEZ, FPB

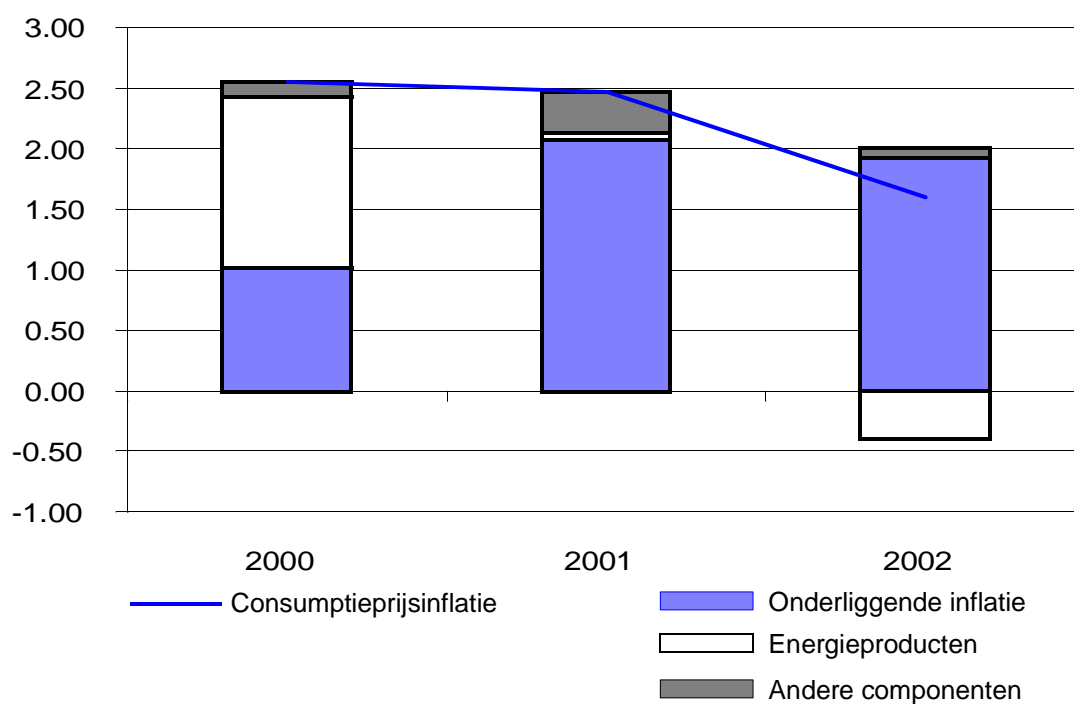
Eind vorig jaar werd een keerpunt in de onderliggende inflatie genoteerd. In januari 2002 was de jaar-op-jaar groeivoet van de onderliggende inflatie gedaald tot 3,1 %, dit is 0,2 procentpunt onder het piekniveau van november 2001. In de loop van 2002 wordt een verdere afkoeling van de onderliggende inflatie verwacht, tot een niveau van ongeveer 2 % in december. Die dalende trend zou vooral het gevolg zijn van de lagere olieprijsen die geleidelijk doorsijpelen in de onderliggende inflatie en een normalisatie van de vleesprijzen, die in de loop van 2001 fors gestegen waren in het kielzog van de ziektes (gekkedoeien-crisis en mond-en klauwzeer) die de veestapel troffen.

Onderstaande figuur toont dat, in jaargemiddelde termen, de consumptieprijsinflatie in 2001 nauwelijks lager lag dan in 2000, doch beduidend verschilde qua samenstelling. Tegenover een sterk positieve bijdrage van de energieproducten in 2000 stond in 2001 een bijdrage die nagenoeg nul was. Die kleinere bijdrage werd echter voor meer dan drie kwart teniet gedaan door de aanzienlijk grotere bijdrage van de onderliggende inflatie die, zoals reeds vermeld, sterk opliep in de loop van 2001. Ook de 'andere componenten' leverden, vooral door de gevoe-

lige toename van de voedselprijzen, in 2001 een grotere bijdrage tot de consumptieprijsinflatie dan in 2000.

FIGUUR 13

Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijsen Bijdrage (in %) tot de consumptieprijsinflatie

Bron: MEZ, FPB

In 2002 zou de consumptieprijsinflatie sterk terugvallen. Die afname is ten eerste een gevolg van de onderliggende inflatie die dit jaar gemiddeld iets lager zou uitvallen dan in 2001. Daarnaast zouden de energieproducten dit jaar een aanzienlijke negatieve bijdrage leveren. Hierbij wordt aangenomen dat de prijs van de ruwe olie in de rest van het jaar ongeveer op zijn huidige niveau zou blijven en niet boven de 20 dollar per vat zou uitkomen, wat impliceert dat de prijs van een vat ruwe olie dit jaar gemiddeld 20 % lager zou liggen dan vorig jaar. Ten slotte zouden ook de 'andere componenten' minder bijdragen tot de inflatie dan vorig jaar, wat kan toegeschreven worden aan het verwachte prijsverloop van verse groenten en fruit en de afschaffing van het kijk- en luistergeld in het Vlaamse en Brusselse Gewest. Bij wijze van werkhypothese wordt aangenomen dat die afschaffing in twee stappen zal doorgerekend worden in de consumptieprijsindex: de helft in april en de helft in oktober. Het gevolg is een daling van het indexcijfer met 0,3 procentpunt in april en nog eens met 0,3 punt in oktober vergeleken met een situatie waarin het kijk- en luistergeld op het niveau van decem-

ber 2001 zou gehandhaafd worden. Dit drukt de jaargemiddelde groeivoet van de consumptieprijnsindex met 0,29 procentpunt in 2002 (en de jaargemiddelde groeivoet van de gezondheidsindex met 0,32 procentpunt).

Al bij al zou de inflatie gemeten aan de hand van het nationale indexcijfer der consumptieprijzen dit jaar met 1,6 % toenemen, tegenover 2,5 % vorig jaar. Vanaf het tweede kwartaal zou het jaar-op-jaar stijgingsritme van de consumptieprijzen onder de 2 % terugvallen. Aangezien in de gezondheidsindex benzine en diesel uitgesloten zijn, zal die index een iets sterkere groei laten optekenen dan het algemene indexcijfer, nl. 1,8 % dit jaar, na een toename met 2,7 % in 2001. De deflator van de privé-consumptie, die niet beïnvloed wordt door de afschaffing van het kijk- en luistergeld, zou dit jaar met 1,9 % stijgen, na een toename met 2,2 % vorig jaar.

Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen

In januari 2002 werd de spilindex voor de overheidssector overschreden. Als gevolg hiervan worden de sociale uitkeringen in februari en de lonen en wedden van het overheidspersoneel in maart met 2 % aangepast aan de gestegen levensduurte.¹ In overeenstemming met onze maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de volgende overschrijding van de spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen (die momenteel 111,64 bedraagt) niet voor het einde van dit jaar plaatsvinden.

Loonontwikkeling in de privé-sector

Sedert 1997 vindt de loonvorming in de privé-sector in België plaats in het kader van de wet (van juli 1996) ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen. Deze wet heeft tot doel de Belgische loonontwikkeling af te stemmen op het gemiddelde verloop in de drie buurlanden. In toepassing van die wet sloten de sociale partners eind 2000 een centraal akkoord voor de periode

---

1. De programmawet van 2 januari 2001 (BS 13.01.2001) (art. 24-26) heeft de indexwetten van augustus 1971 en maart 1977 gewijzigd. Met ingang van begin 2001 worden de sociale uitkeringen geïndexeerd één maand nadat de afgevlakte (4-maands gewogen gemiddelde) gezondheidsindex de spilindex bereikt. De indexeringsmodaliteiten voor de wedden van het overheidspersoneel bleven ongewijzigd, d.w.z. dat deze twee maanden na het overschrijden van de spilindex aangepast worden aan de gestegen levensduurte.

2001-2002. Hierin werd overeengekomen een marge voor de loonkostenstijging per gewerkt uur van 6,4 -7,0 % te hanteren als indicatieve norm voor de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak (gecumuleerde loonstijging over beide jaren).

Met een gecumuleerde groei van 7,4 % over de periode 2001-2002, overtreft de nominale uurloonkostenstijging in deze projectie de vooropgestelde marge. De hoofdreden voor deze overschrijding ligt in het feit dat op het moment van het afsluiten van de loonovereenkomsten in de paritaire comités nog gerekend werd met gematigder vooruitzichten voor de inflatie. De buiten verwachting¹ hoog gebleven inflatie in 2001 heeft zich, via het systeem van automatische loonindexering, vertaald in hoger dan vooropgestelde nominale loonstijgingen.

Vorig jaar bedroeg de indexering van de lonen in de privé-sector 2,6 %, wat bijna identiek was met de stijging van de gezondheidsindex. Terwijl de groeivoet van de gezondheidsindex dit jaar zou terugvallen tot 1,8 %, zou de indexering in de privé-sector toch nog 2,3 % bedragen. Die hogere indexeringscoëfficiënt in vergelijking met de groeivoet van de gezondheidsindex is een klassiek verschijnsel in periodes van teruglopende inflatie² en is toe te schrijven aan de vertraging waarmee (in de verschillende sector- of bedrijfsspecifieke indexeringsmechanismen van de privé-sector) de lonen aangepast worden aan de gestegen levensduurte. Die inhaalbeweging van de lonen in vergelijking met de prijsontwikkeling in 2002 zou het in 2000 geleden koopkrachtverlies goedmaken. In dat jaar bleef de loonindexering achter op de sterk oplopende consumptieprijsinflatie.³

De CAO-loonstijgingen, ongerekend indexering, die uit de onderhandelingen binnen de paritaire comités voortvloeiden, worden geraamd op resp. 0,8 % in 2001 en 1,3 % in 2002. De ongelijke verdeling over beide jaren is te wijten aan het feit dat een groot aantal sectorale loononderhandelingen pas afgerond werd in de loop van het eerste halfjaar van 2001 en het merendeel van de loonsverhogingen voor bedienden pas in 2002 van kracht wordt.

-
1. Eind 2000 lag de consensusvoorspelling voor de stijging van de gezondheidsindex in 2001 in de buurt van 2 %, terwijl het uiteindelijk gerealiseerde cijfer 2,7 % bedroeg.
  2. De jaar-op-jaarstijging van de gezondheidsindex zou dit jaar fors terugvallen van 3 % in het eerste kwartaal tot 1,1 % in het laatste kwartaal.
  3. De jaar-op-jaarstijging van de gezondheidsindex veerde in 2000 krachtig op van 1,3 % in het eerste kwartaal tot 2,4 % in het laatste kwartaal.

In totaal zouden de nominale conventionele lonen over de periode 2001-2002 dus een gecumuleerde toename van 7,1 % kennen (3,4 % in 2001 en 3,6 % in 2002). Bovenop deze verhogingen dient men nog het effect van een aantal factoren toe te voegen, waaronder de loonsverhogingen bedongen op ondernemingsniveau en de loondrift als gevolg van jobrotatie en veranderingen in de werkgelegenheidsstructuur. Terwijl die factoren tijdens de jaren 1999-2000 een hoge vlucht namen, wordt voor de periode 2001-2002 aangenomen dat zij slechts een beperkte invloed zouden hebben. Lage productiviteitswinsten en een oplopende werkloosheidsgraad beperken immers de onderhandelingsmacht van de werknemers.

Al bij al zouden de nominale bruto-uurlonen gecumuleerd over de jaren 2001-2002 een stijging van 8 % te zien geven (3,9 % zowel in 2001 als in 2002).

Gelet op de voorziene patronale lastenverminderingen zouden de nominale uurloonkosten evenwel minder sterk toenemen: gecumuleerd over 2001-2002 met 7,4 % (3,4 % in 2001 en 3,9 % in 2002). In 2001 hadden de bijkomende verminderingen van werkgeversbijdragen nog een aanzienlijk temperend effect op de loonontwikkeling. De impliciete werkgeversbijdragevoet viel terug van 24,5 % in 2000 tot 24,1 % in 2001.¹ Dit jaar zouden de bijkomende patronale lastenverminderingen gedeeltelijk gecompenseerd worden door een verhoging van de bijdragevoet aan het fonds voor sluiting van ondernemingen. Als gevolg hiervan zou de impliciete werkgeversbijdragevoet nauwelijks afnemen in 2002 (24,0 %).

Onderstaande tabel toont de ex ante loonlastenverlagingen voor ondernemingen via verminderingen op werkgeversbijdragen aan de sociale zekerheid en loonsubsidies. De toename van het globaal bedrag in 2001 met 405 miljoen euro en met 155 miljoen euro in 2002 is vooral toe te schrijven aan de structurele vermindering. Hoewel de interne dynamiek van de structurele vermindering (de vermindering voor de bedienden groeit geleidelijk naar het niveau voor de arbeiders) in principe voor een bijkomende toename van de vermindering zorgt gedurende 2001-2005, wordt dit effect getemperd door de conjunctuurbeaalde dalingen van de tewerkstelling.

---

1. De geciteerde cijfers slaan op de impliciete werkgeversbijdragevoet sensu stricto, d.w.z. enkel de werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid (in procent van de brutoloonmassa), dus exclusief fictieve bijdragen, extra-legale bijdragen (ontvangen door de privé-sector) en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid.

TABEL 1 Loonlastenverlagingen voor ondernemingen (mln euro)

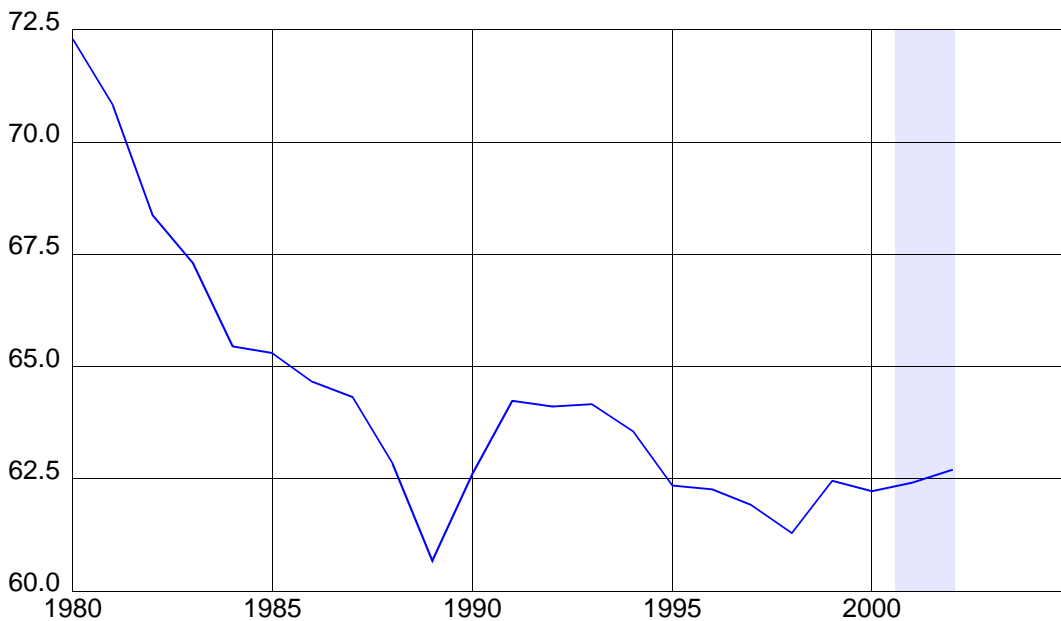
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bijdrageverminderingen	1 035	1 306	1 195	1 595	1 532	2 612	2 927	3 099
- structureel	690	772	913	1 027	1 259	2 329	2 667	2 791
- overige	346	533	282	568	274	283	260	308
Loon-subsidies	0	0	13	86	213	366	457	440
Totaal	1 035	1 306	1 208	1 681	1 745	2 979	3 384	3 539

De zwakke conjunctuur die tot een verminderd gebruik van sommige doelgerichte bijdrageverminderingen (voordeel- en plan-plus-banen) leidde, verklaart gedeeltelijk de daling van de overige bijdrageverminderingen in 2001. In 2002 wordt terug een stijging van de overige bijdrageverminderingen verwacht ten gevolge van het Plan Activa (d.i. het veralgemeende activeringsprogramma vanaf 2002).

De evolutie van de loonsubsidies (via de sociale maribelmaatregel in de gezondheids- en socio-culturele sector en via de activeringsmaatregel voor werklozen) is vanaf 2002 onzeker omdat de dienstenbanen stricto sensu geleidelijk afgebouwd worden en het niet duidelijk is welk aandeel van de werknemers die onder het Plan Activa vallen, recht hebben op een activeringsvergoeding.

FIGUUR 14

Ontwikkeling van de loonquote (sector van de ondernemingen)
In procent van de toegevoegde waarde

Bron: INR, FPB

De loonquote, die het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de bedrijven weerspiegelt, gaf tussen 1993 en 1998 een beduidende daling te zien (met bijna 3 procentpunt). Sinds 1999 werd deze dalende trend omgebogen en trad opnieuw een stijging op, zonder dat de loonquote echter terug het niveau van 1993 bereikte.

Vorig jaar nam de loonquote in de sector van de ondernemingen toe tot 62,4 %, tegenover 62,2 % in 2000. Die toename had alles te maken met de bijzonder zwakke groei van de arbeidsproductiviteit, wat hoofdzakelijk een conjunctureel fenomeen was. Immers, als gevolg van het feit dat de werkgelegenheid met vertraging reageert op een terugval in de economische activiteit, daalt de gemeten arbeidsproductiviteit tijdens de eerste kwartalen van een conjunctuurinzinking (de zogenaamde 'productiviteitscyclus'). Het spreekt voor zich dat de loonontwikkeling zich meestal onvoldoende (snel) aanpast aan deze kortetermijnbewegingen in de productiviteit. Dit fenomeen leidde ertoe dat in 2001 de reële¹ loonkosten per uur sterker toenamen dan de arbeidsproductiviteit, wat uitmondde in een toename van de loonquote.

In 2002 wordt een herneming van de arbeidsproductiviteit verwacht. Parallel met die herneming van de productiviteit zouden echter ook de reële uurloonkosten, grotendeels als gevolg van de conventionele loonsverhogingen, een sterkere toename kennen dan vorig jaar. Aangezien ook dit jaar de stijging van de reële uurloonkosten de productiviteitsgroei zou overtreffen, zou opnieuw een lichte toename van de loonquote genoteerd worden (tot 62,7 %).

Al bij al blijft de toename van de loonquote sinds 1999 beperkt en qua omvang geenszins vergelijkbaar met de ontsporingen van de jaren 70 en het begin van de jaren 90.

-
1. In deze context: gedefleerd aan de hand van de deflator van de toegevoegde waarde in de marktsector tegen basisprijzen.

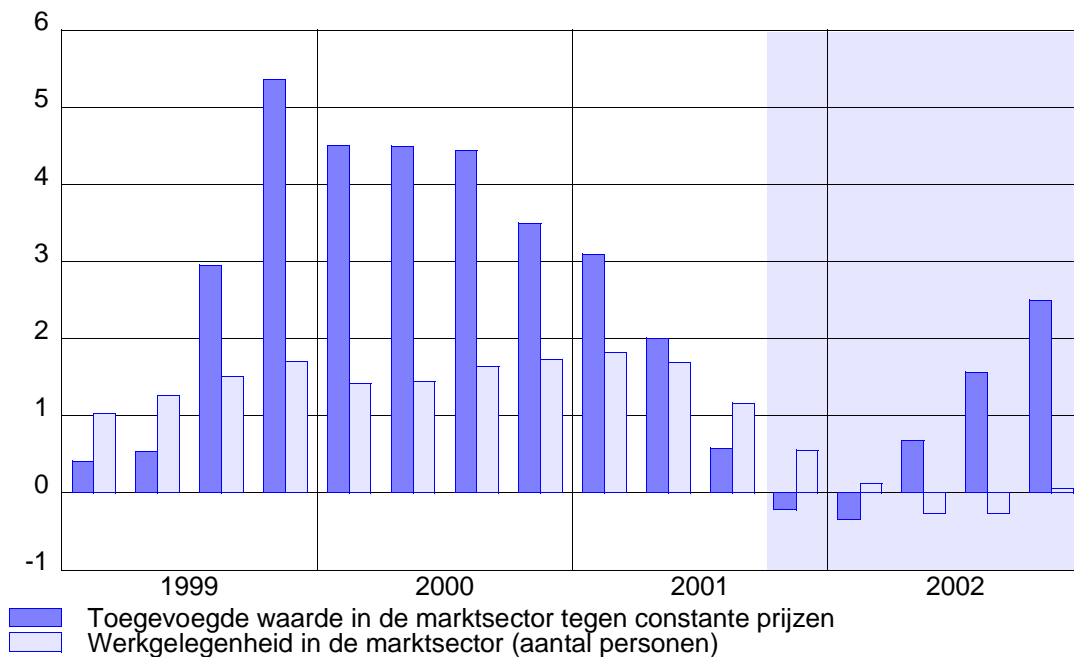

4. Arbeidsmarkt

Na een toename met 4,2 % in 2000, viel de groei van de toegevoegde waarde in de marktsector tegen constante prijzen terug tot 1,5 % vorig jaar. Voor dit jaar wordt gerekend op een groei van 1,0 %. Die implosie van de economische groei laat uiteraard ook haar sporen na op de arbeidsmarkt. Omdat de werkgelegenheid met een aantal kwartalen vertraging reageert op veranderingen in de economische activiteit, zal de conjuncturele inzinking zich in 2002 nochtans veel sterker uiten in verminderde werkgelegenheidscreatie dan in 2001.

FIGUUR 15

Ontwikkeling van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: INR, FPB

Terwijl de jaar-op-jaar groei van de toegevoegde waarde reeds begon af te nemen tijdens het vierde kwartaal van 2000, begint de jaar-op-jaar verandering van de werkgelegenheid in de sector der ondernemingen slechts beduidend te krimpen tijdens de tweede jaarhelft van 2001. Daardoor blijft de werkgelegenheids-groei in 2001 nog behoorlijk op peil (stijging van de binnenlandse werkgelegenheid in jaargemiddelden met 1,1 %, tegen 1,6 % in 2000). De jaar-op-jaar verandering van de werkgelegenheid wordt negatief in de loop van 2002, om pas tegen het

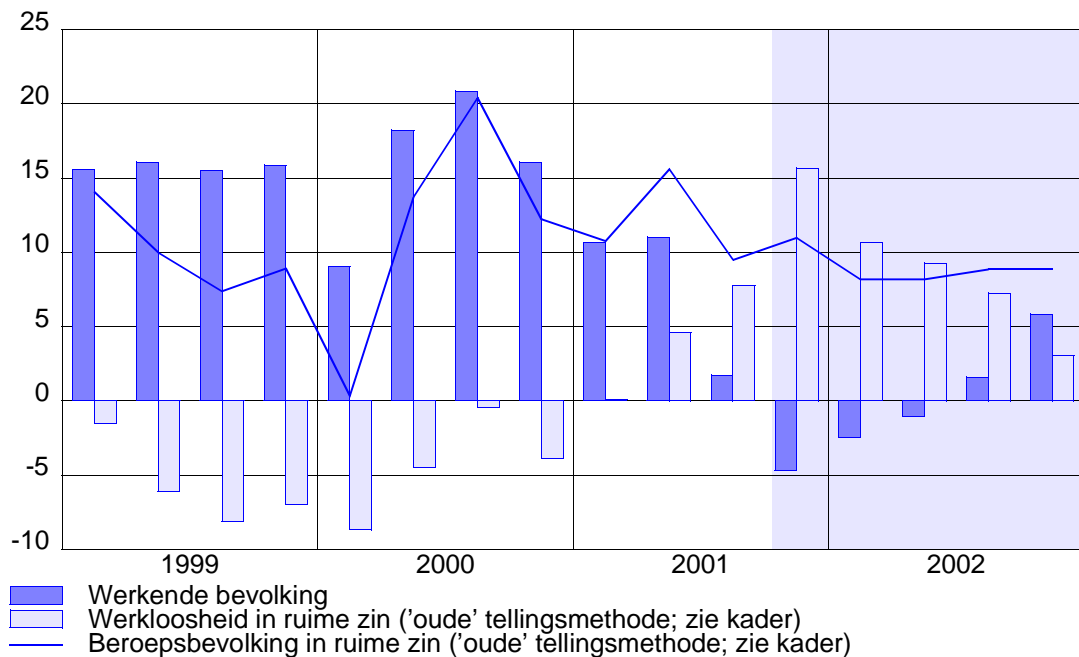
jaareinde opnieuw licht te beginnen stijgen. In 2002 zou de binnenlandse werkgelegenheid - voor het eerst sinds 1994 - niet langer toenemen in jaargemiddelden (afname met 0,1 %).

Kwartaal-op-kwartaal groeide de werkende bevolking nog fors aan tijdens de eerste jaarhelft van 2001 (met 0,3 % in elk van beide kwartalen), periode waarvoor reeds (quasi-)observaties beschikbaar zijn. De toename van de tijdelijke werkloosheid gedurende diezelfde periode is echter een eerste indicatie dat de vertraging van de economische activiteit negatief begint in te werken op het effectieve arbeidsvolume. Dat uit zich in eerste instantie in een daling van de effectieve arbeidsduur per hoofd. De sterke stijging van de werkloosheid in ruime zin (inclusief oudere werklozen) tijdens de tweede jaarhelft laat vermoeden dat vervolgens ook de groei van de hoofdelijke werkgelegenheid stilviel tijdens het derde kwartaal en negatief werd tijdens het vierde kwartaal.

FIGUUR 16

Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking

Kwartaal-op-kwartaal verandering in duizendtallen

Bron: INR, RVA, FPB

Die evolutie van de werkgelegenheid houdt in dat in de sector der ondernemingen de productiviteit per hoofd gemiddeld slechts toegenomen zou zijn met 0,2 % in 2001. De werkelijke arbeidsduur per hoofd nam weliswaar aanzienlijk af tijdens dat

jaar, zodat de productiviteitsstijging per uur (0,7 %) iets hoger uitgevallen zou zijn. De verzwakking van de economische activiteit zorgde immers niet alleen voor een daling van het effectief aantal gewerkte uren per voltijdse werknemer, maar deed eveneens het aandeel van deeltijdse banen in de werkgelegenheid terug toenemen. Dat aandeel was in 2000 nog vrijwel constant gebleven.

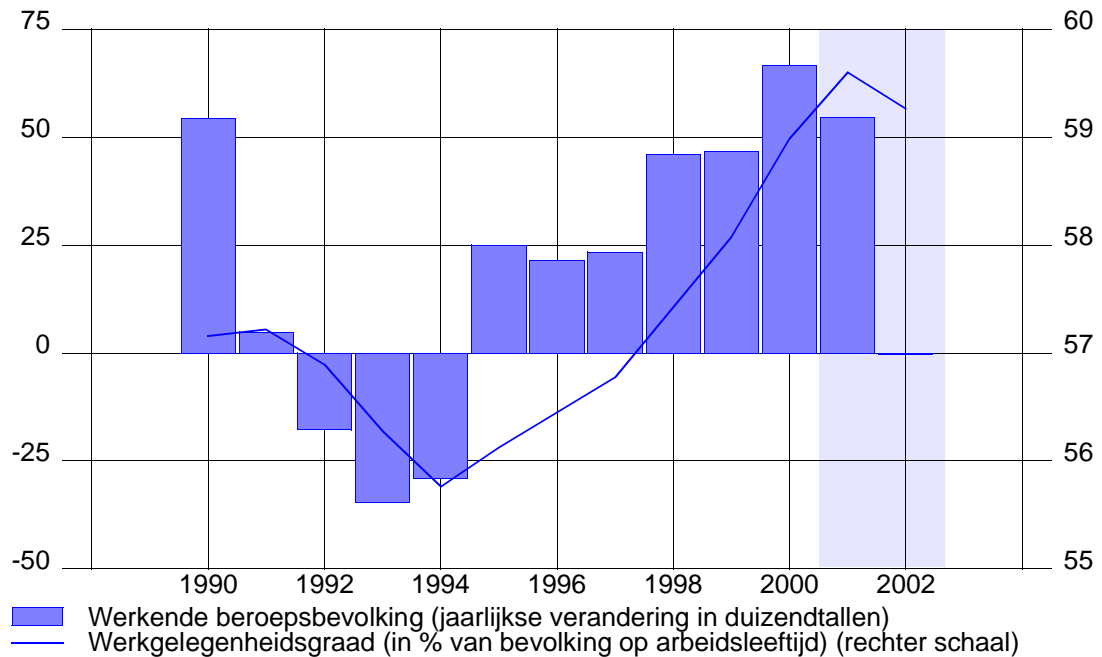
Ten gevolge van de herneming van de activiteit zou ook de productiviteitsgroei geleidelijk aantrekken in de loop van 2002. De productiviteitsgroei zou versnellen tot 1,2 % per uur en - rekening houdend met een verdere daling van de gemiddelde arbeidsduur ten gevolge van het toenemend aandeel van deeltijdarbeid - tot 1,1 % per hoofd. De krimp in de werkgelegenheid zou nog aanhouden tijdens de eerste jaarhelft van 2002. De herneming van de economische groei zou slechts met een zekere vertraging zorgen voor hernieuwde werkgelegenheidscreatie, die geleidelijk aan kracht wint tijdens de tweede helft van 2002. Nochtans zou die toename van de werkgelegenheid niet voldoende zijn om de stijging van de beroepsbevolking volledig te absorberen. De werkloosheid in ruime zin zou ook tijdens de tweede jaarhelft nog toenemen, zij het in steeds sterker afnemende mate.

De productiviteitsgroei in de marktsector werd tijdens de periode 1996-1999 gedrukt door maatregelen die - middels een subsidie ten laste van de RVA - de 'activering' van uitkeringsgerechtigde werklozen tot doel hadden (PWA-stelsel; Eerste Werkervaringscontract; Herinschakelingsprogramma of Dienstenbanen). Sinds 2000 stijgt het aandeel van de 'activeringen' in de totale loon- en weddetrekkende werkgelegenheid (dat 1,3 % bedraagt) nog nauwelijks. In de loop van 2002 worden twee nieuwe activeringsmaatregelen van kracht. Enerzijds kunnen 'oudere werklozen' hun anciënniteitsvergoeding behouden bij een herintrede op de arbeidsmarkt. Anderzijds worden dienstenbanen en voordeelbanenplan samengevoegd in één veralgemeende activeringsmaatregel. In vergelijking met het huidige systeem vermindert de financiële tegemoetkoming (loonsubsidie en korting op de werkgeversbijdragen) aan de werkgever. Daar staat tegenover dat de doelgroep verruimd wordt en dat de restricties op de jobinhoud wegvallen. Naar verwachting zou onder die impuls het aantal activeringen in 2002 (eerste jaar waarin de nieuwe maatregelen van kracht zijn) licht toenemen.

FIGUUR 17

Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad

Cijfers op 30 juni

Bron: FMTA, FPB

De juni-op-juni verandering van de totale werkende bevolking (binnenlandse werkgelegenheid plus saldo grensarbeid) zou in 2001 - dank zij een goede eerste jaarhelft voor de werkgelegenheid - nog altijd 54 500 personen bedragen (tegenover een toename met 66 500 personen in 2000). In juni 2002 zouden echter niet méér mensen aan de slag zijn dan in juni 2001. De werkgelegenheidsgraad neemt m.a.w. nog toe van 59,0 % in 2000 naar 59,6 % in 2001, maar zou terugvallen tot 59,3 % in 2002. Er zij nogmaals op gewezen dat - om statistische redenen - de regularisatie van mensen zonder papieren de evolutie van de gemeten werkgelegenheidsgraad negatief beïnvloedt in 2001 en in 2002. Vooral als gevolg van de regularisaties groeit de bevolking op arbeidsleeftijd sneller in 2001 (juni-op-juni verandering: 22 500 personen) en in 2002 (met 38 000 personen) dan in 2000 (met 9 000 personen).

Het potentiële arbeidsaanbod¹ nam reeds fors toe in 2000 (met 39 000 personen juni-op-juni) en zou nog sterker toegenomen zijn in 2001 (met 55 000 personen). Dat moet toegeschreven worden aan zowel sociologische (verhoogde participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, versterkt door de pensioenhervorming) als economische (structurele verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt) factoren. Bovendien wordt het gemeten arbeidsaanbod tijdens die periode positief beïnvloed door de inschrijving van mensen zonder papieren als werkzoekende en door veranderingen in de administratieve behandeling van vrij ingeschreven werkzoekenden door de VDAB (zie kader). Dat laatste fenomeen speelt ook nog tijdens de tweede jaarhelft van 2001, maar toch zou - gegeven de conjuncturele evolutie - de stijging van het potentiële arbeidsaanbod in 2002 afzakken tot 18 500 (34 000²) personen.

Het aantal uittrekders met een vergoeding zou nauwelijks stijgen in 2002 (met 500 personen), terwijl die toename nog 8 500 personen betrof in zowel 2000 als in 2001. Nochtans blijft de demografie (stijgend aandeel van 50-plussers in de bevolking op arbeidsleeftijd) een opwaartse druk uitoefenen op het aantal vroege uittrekders. Daar staat echter tegenover dat tussen juni 2000 en juni 2001 de officiële werkloosheidsgraden bij 50-plussers sterk daalden. Daardoor wordt met een jaar vertraging de instroom in het statuut van 'oudere werkloze' afgeremd. De conjuncturele verslechtering zal zich slechts vanaf eind 2002 laten voelen in een verhoogde instroom in het statuut van oudere werkloze. Ook wordt tijdens 2002 het effect voelbaar van regelingsmaatregelen, die de herintrede van oudere werklozen op de arbeidsmarkt aanmoedigen (behoud van anciënniteitspremie) en de toegang tot het statuut van oudere werkloze bemoeilijken (verplichte inschrijving als werkzoekende tot en met 55 jaar). Die maatregelen zullen weliswaar vooral effect sorteren vanaf de tweede jaarhelft van 2002.

De evolutie van het aantal bruggepensioneerden volgt de conjunctuur korter op de voet. De daling van het aantal personen in dat statuut (die reeds aanhoudt sinds 1996) bleef op peil gedu-

-
1. Gedefinieerd als de officiële beroepsbevolking (concept FMTA) plus de 'vergoede uittrekking': voltijdse loopbaanonderbrekers, bruggepensioneerden en 'niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledige werklozen' of 'oudere werklozen', die niet langer op zoek hoeven te gaan naar werk.
  2. De cijfers die in deze tekst tussen haakjes staan, zijn de aantallen volgens de 'oude' tellingsmethode voor de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen door BGDA/FOREM (zie kader).

rende 2001, maar zal aanzienlijk vertragen in de loop van 2002 als gevolg van de talloze (uitgevoerde en aangekondigde) herstructureringen vanaf het vierde kwartaal van 2001. Daarbij werd opnieuw veelvuldig een beroep gedaan op het brugpensioen als verzachtende maatregel.

Dat houdt in dat de actieve bevolking in ruime zin (inclusief oudere werklozen) tussen juni 2001 en juni 2002 toe zou nemen met 21 500 (37 000) personen en dat de actieve bevolking volgens de definitie van het FMTA (exclusief oudere werklozen) zou stijgen met 18 000 (33 500) personen. De officiële activiteitsgraad neemt slechts licht toe: van 65,6 % in 2000 tot 65,9 % (66,1 %) in 2002. Enerzijds temperen demografische verschuivingen de verdere stijging van de globale activiteitsgraad. Anderzijds wordt zowel in 2001 als in 2002 de evolutie van de officiële activiteitsgraad statistisch neerwaarts vertekend naar mate een aantal personen die reeds tot de beroepsbevolking horen, geregulariseerd worden.

De werkloosheid 'in enge zin' (concept FMTA; juni-cijfer) daalde in 2000 nog met 36 000 personen, maar is in 2001 slechts met 8 000 personen afgenomen en zou in 2002 met 18 500 (34 000) personen toenemen. De werkloosheid 'in ruime zin' (inclusief oudere werklozen) nam in 2001 al licht toe (met 2 000 personen) en zou in 2002 met 21 500 (37 000) personen toenemen. Opvallend is de spectaculaire toename van het aantal 'vrij ingeschreven werkzoekenden' (toename met 12 500 personen in 2001 en met 8 500 personen in 2002), die gedeeltelijk administratieve wijzigingen weerspiegelt (zie kader). De officiële werkloosheidsgraad daalde in 2001 nog van 10,0 % naar 9,7 %, maar stijgt naar 10,1 % (10,4 %) in 2002; de werkloosheidsgraad in ruime zin daalde in 2001 van 12,9 % naar 12,8 %, maar stijgt in 2002 naar 13,2 % (13,5 %). De werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt voor België (bron: arbeidskrachtenenquête; in jaargemiddelden) is in 2001 sterker gedaald (van 7,0 % naar 6,3 %) dan de administratieve werkloosheidsgraden, maar zou in 2002 stijgen tot 6,7 %.

Veranderingen in de ramingsmethode van de officiële werkloosheid

De officiële werkloosheidscijfers (definitie FMTA) zijn gebaseerd op het aantal werkzoekenden dat geregistreerd wordt door de regionale instanties voor arbeidsbemiddeling (BGDA, FOREM en VDAB). In november 2001 heeft FOREM de methode die gebruikt wordt bij de telling van het aantal werkzoekenden gewijzigd. Voortaan worden werklozen die niet komen stempelen onmiddellijk verwijderd uit de raming van het aantal ingeschreven werkzoekenden die gebruikt wordt voor de opstelling van de officiële werkloosheidscijfers. Vroeger gebeurde die verwijdering slechts na een periode van minstens vier weken van onafgebroken afwezigheid. De BGDA is in januari 2002 eveneens overgestapt op dezelfde registratiewijze. De VDAB hanteert die methode reeds sinds 1996.

De verandering van tellingsmethode heeft tot gevolg dat vanaf november 2001 het officiële cijfer voor het aantal 'uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' aanzienlijk lager ligt (ongeveer 15 500 personen in november en ongeveer 13 000 personen in december) dan het geval geweest zou zijn volgens de 'oude' ramingswijze. In de statistische bijlage van deze economische begroting (tabellen B.5 en B.5.bis) wordt de officiële definitie van de werkloosheid gevolgd. Dat wil zeggen dat bij de interpretatie van de cijfers rekening gehouden moet worden met een statistische breuk in de gegevens voor het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, voor de werkloosheid, de werkloosheidsgraad, de beroepsbevolking en de activiteitsgraad, zowel in enge zin (definitie FMTA) als in ruime zin (inclusief oudere werklozen).

Onderstaande tabel geeft een schatting van de waarden die de vermelde grootheden aangenomen zouden hebben indien nog steeds volgens de 'oude' tellingsmethoden zou gewerkt worden en van de verschillen met de officiële cijfers. De jaar-op-jaarveranderingen volgens de 'oude' tellingsmethoden geven in principe een meer realistisch beeld van de jaar-op-jaar evolutie van werkloosheid, beroepsbevolking, werkloosheidsgraad en activiteitsgraad, want zijn niet onderhevig aan die statistische breuken. In de tekst worden telkens zowel de officiële cijfers als (tussen haakjes) de cijfers volgens de 'oude' methode gegeven.

Daarbij moet nochtans aangestipt worden dat een aantal andere administratieve wijzigingen in de behandeling van de werkloosheidsdossiers een *opwaartse* invloed hebben gehad op de gemeten evolutie van de officiële werkloosheid. Met de invoering van e-government faciliteiten (on line inschrijving van werkzoekenden) worden bepaalde groepen werkzoekenden nu beter bereikt door de VDAB en schrijven met ontslag bedreigde werkzoekenden zich sneller in dan vroeger het geval was.

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt
Duizendtallen, per 30 juni

	Volgens oude methode		Verschil met officiële cijfers	
	2001	2002	2001	2002
II. Inactieve bevolking (concept FMTA)	5836.6	5857.8	0.0	-15.5
III. Beroepsbevolking (concept FMTA) (IV+V+VI)	4452.3	4485.8	0.0	15.5
VI. Werkloosheid (concept FMTA)	431.3	465.1	0.0	15.5
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	343.9	367.0	0.0	15.5
Werkloosheidsgraad (VI)/(III)	9.7	10.4	0.0	0.3
Activiteitsgraad (III)/(I.bis)	66.0	66.1	0.0	0.2
<i>Pro memorie</i>				
II.bis Inactieve bevolking excl. (d)	5677.2	5695.1	0.0	-15.5
III.bis Beroepsbevolking incl. (d)	4611.7	4648.5	0.0	15.5
VI.bis Werkloosheid incl. (d)	590.7	627.8	0.0	15.5
Werkloosheidsgraad (VI.bis/III.bis)	12.8	13.5	0.0	0.3
Activiteitsgraad (III.bis/I.bis)	68.4	68.5	0.0	0.2

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Duizendtallen, jaargemiddelden

	Volgens oude methode		Verschil met officiële cijfers	
	2001	2002	2001	2002
II. Inactieve bevolking (concept FMTA)	5801.7	5821.7	-2.4	-15.5
III. Beroepsbevolking (concept FMTA) (IV+V+VI)	4487.2	4521.9	2.4	15.5
VI. Werkloosheid (concept FMTA)	472.1	507.9	2.4	15.5
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	362.2	388.0	2.4	15.5

Bovendien worden on line ingeschreven uitkeringsgerechtigde volledig werklozen die niet komen opdagen bij de stempelcontrole niet langer onmiddellijk afgeschreven door de VDAB, maar tijdelijk opgenomen in de groep 'niet verplicht ingeschreven werkzoekenden'. Die wijzigingen hebben zeker een rol gespeeld in de spectaculaire toename van die groep werkzoekenden (toename in 2001 in jaargemiddelden met 11 700 personen of 43 %) in de officiële cijfers. Een precieze schatting van de statistische vertekening die hierdoor veroorzaakt wordt, is niet beschikbaar.

B

ijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen constante prijzen
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de privé-sector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren*Groeivoeten - tenzij anders vermeld*

	99	00	01	02
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	6.9	11.7	2.1	2.4
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	-1.7	-3.5	0.5	-0.0
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	106.7	92.4	89.5	87.9
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-0.4	7.5	0.8	1.4
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel) (2)	17.8	28.4	24.4	19.6
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (EURIBOR op 3 maand) (2)	3.0	4.4	4.3	3.6
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	4.6	5.4	5.0	5.1
Rentevoeten België (peil)				
Korte rente (interbancair tarief, 3 maand)	2.9	4.4	4.2	3.5
Lange rente (OLO, 10 jaar)	4.8	5.6	5.1	5.2

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen*Miljarden euro*

	99	00	01	02
Consumptieve bestedingen van de particulieren	126.60	134.34	139.60	143.53
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	50.00	52.53	55.35	57.94
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	4.49	4.80	4.90	5.09
b. Lonen, wedden en pensioenen	27.29	28.34	29.76	31.26
c. Sociale uitkeringen in natura	14.39	15.41	16.62	17.44
Bruto vaste kapitaalvorming	49.16	52.48	53.94	54.73
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	33.21	35.79	36.95	37.61
b. Overheidsinvesteringen	4.16	4.44	4.03	3.91
c. Investeringen in woongebouwen	11.78	12.24	12.95	13.22
Voorraadwijziging	-0.30	0.95	-1.74	-0.39
Totaal van de nationale bestedingen	225.47	240.30	247.15	255.81
Uitvoer van goederen en diensten	178.10	214.28	219.18	223.39
Invoer van goederen en diensten	168.03	206.24	209.06	213.75
Bruto binnenlands product	235.54	248.34	257.28	265.45
Bruto nationaal inkomen	240.31	254.41	263.48	271.74

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen constante prijzen

<i>Groeivoeten</i>	99	00	01	02
Consumptieve bestedingen van de particulieren	2.1	3.8	1.7	0.9
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	3.2	2.5	2.1	0.9
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	8.3	4.3	-0.0	1.8
b. Lonen, wedden en pensioenen	2.1	1.7	1.8	0.6
c. Sociale uitkeringen in natura	4.9	4.2	4.0	1.4
Bruto vaste kapitaalvorming	3.3	2.6	0.3	0.2
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	3.8	3.3	1.2	0.6
b. Overheidsinvesteringen	16.0	1.5	-13.6	-4.5
c. Investeringen in woongebouwen	-2.1	1.1	2.8	0.5
Voorraadwijziging (2)	-0.4	0.5	-1.0	0.5
Totaal van de nationale bestedingen	2.2	3.8	0.4	1.3
Uitvoer van goederen en diensten	5.0	9.7	-0.4	1.4
Invoer van goederen en diensten	4.1	9.7	-1.3	2.0
Netto-uitvoer (2)	0.9	0.5	0.6	-0.3
Bruto binnenlands product	3.0	4.0	1.0	0.9
Reëel bruto binnenlands inkomen	2.4	2.4	1.1	1.0
Reëel bruto nationaal inkomen	2.5	2.8	1.0	1.0
<i>Pro memorie:</i>				
Afwijking van het bbp t.o.v. het trendmatige bbp (in % van het trendmatige bbp)	0.3	1.9	0.6	-0.8

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

<i>Groeivoeten</i>				
	99	00	01	02
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1.0	2.2	2.2	1.9
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	1.5	2.4	3.2	3.8
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	1.1	2.5	2.2	1.9
b. Lonen, wedden en pensioenen	1.9	2.2	3.2	4.4
c. Sociale uitkeringen in natura	0.9	2.8	3.6	3.5
Bruto vaste kapitaalvorming	2.4	4.0	2.4	1.3
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	2.6	4.4	2.0	1.2
b. Overheidsinvesteringen	2.2	5.0	5.2	1.5
c. Investeringen in woongebouwen	1.8	2.8	2.9	1.5
Totaal van de nationale bestedingen	1.9	2.7	2.4	2.2
Uitvoer van goederen en diensten	-0.0	9.7	2.7	0.5
Invoer van goederen en diensten	0.7	11.8	2.7	0.3
Ruilvoet	-0.8	-1.9	-0.0	0.2
Bruto binnenlands product	1.2	1.4	2.5	2.3
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	1.0	5.9	2.5	1.4
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	0.7	0.8	1.4	1.2
(a1) Loonkosten per product	0.6	0.4	1.1	0.9
(a2) Netto indirecte belastingen per product	0.2	0.1	-0.1	0.0
(a3) Winstmarges per product (2)	-0.1	0.3	0.4	0.4
(b) Invoerkosten	0.3	5.1	1.1	0.2
(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's				
(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen				

Tabel B.4. Loonmassa in de privé-sector: evolutie en determinanten*Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld*

	99	00	01	02
<i>Loontrekkenden in de privé-sector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	3.4	3.2	3.4	3.9
Loonkost per persoon	3.4	3.5	2.9	3.7
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	4.2	4.0	3.9	3.9
Brutoloon per persoon	4.2	4.4	3.3	3.8
Indexering	0.9	1.5	2.6	2.3
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	3.2	2.5	1.2	1.6
Brutoloon per persoon voor indexering	3.2	2.8	0.7	1.5
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	2.0	2.4	1.3	-0.2
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	2.0	2.1	1.8	-0.0
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (1)	5.4	5.7	4.7	3.7
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	6.2	6.5	5.2	3.8
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (1)	33.6	32.6	32.0	31.9
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (2)	25.3	24.5	24.1	24.0
Werknemersbijdragen (3)	10.9	10.8	10.7	10.7
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	1.1	2.5	2.5	1.6
Inflatie: gezondheidsindex	0.9	1.9	2.7	1.8
Indexering lonen en wedden overheidssector	1.0	1.5	2.3	2.7
Indexering sociale prestaties	1.2	1.5	2.5	2.7
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in constante prijzen	2.3	4.2	1.5	1.0
Arbeidsvolume (in aantal uren)	1.1	1.8	0.8	-0.2
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	1.2	2.4	0.7	1.2

(1) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(2) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(3) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt*Duizendtallen, per 30 juni*

	99	00	01	02
I Totale bevolking (II+III)	10226.4	10251.2	10288.9	10343.6
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6715.1	6723.9	6746.5	6784.3
II. Inactieve bevolking (concept FMTA)	5851.3	5845.7	5836.6	5873.3
III. Beroepsbevolking (concept FMTA) (IV+V+VI)	4375.1	4405.6	4452.3	4470.3
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	3847.6	3913.0	3966.6	3965.3
(a) Loon- en weddetrekkenden (1)	2460.5	2514.9	2569.6	2568.7
(b) Zelfstandigen	688.2	684.8	680.6	679.0
(c) Overheidsadministratie (2)	698.8	713.3	716.4	717.5
V. Grensarbeid (saldo)	52.4	53.4	54.4	55.4
VI. Werkloosheid (concept FMTA)	475.1	439.1	431.3	449.6
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	394.7	361.8	343.9	351.5
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	57.8	51.4	49.0	51.0
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	22.7	26.0	38.4	47.1
Werkloosheidsgraad (VI/III)	10.9	10.0	9.7	10.1
Activiteitsgraad (III/I.bis)	65.2	65.5	66.0	65.9
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	58.1	59.0	59.6	59.3
<i>Pro memorie</i>				
(d) Oudere niet werkzoekende uvw's	139.3	149.4	159.4	162.7
II.bis Inactieve bevolking excl. (d)	5712.0	5696.3	5677.2	5710.6
III.bis Beroepsbevolking incl. (d)	4514.4	4555.0	4611.7	4633.0
VI.bis Werkloosheid incl. (d)	614.4	588.6	590.7	612.3
Werkloosheidsgraad (VI.bis/III.bis)	13.6	12.9	12.8	13.2
Werkloosheidsgraad (Eurostat standaard) (3)	8.8	7.0	6.3	6.7
Activiteitsgraad (III.bis/I.bis)	67.2	67.7	68.4	68.3

(1) Inclusief PWA, HIP, PAC, HOW, EWE (cf. tabel B.5.bis)

(2) Inclusief DSP (cf. tabel B.5.bis)

(3) In jaargemiddelde

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail*Duizendtallen, jaargemiddelden*

	99	00	01	02
I. Totale bevolking (II+III)	10226.4	10251.2	10288.9	10343.6
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6715.1	6723.9	6746.5	6784.3
II. Inactieve bevolking (concept FMTA)	5810.2	5807.4	5804.1	5837.2
<i>waarvan: met RVA-uitkering</i>	295.7	305.2	309.7	309.1
- Oudere niet werkzoekende UVW's (1)	132.8	140.8	147.9	150.2
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen (1)	9.0	9.4	9.2	9.0
- Vrijgestelden om reden van studies (1)	10.3	12.9	12.7	12.7
- Volledige loopbaanonderbreking (1)(2)	24.9	27.7	29.9	29.9
- Conventioneel voltijds brugpensioen (1)	118.6	114.5	110.0	107.3
III. Beroepsbevolking (concept FMTA) (IV+V+VI)	4416.2	4443.8	4484.8	4506.4
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	3855.8	3916.0	3960.7	3958.7
<i>waarvan: ingeschreven bij RVA/BGDA/FOREM/VDAB (3)</i>	226.4	244.2	264.1	276.4
<i>- met RVA-uitkering:</i>	131.2	148.8	165.5	179.2
* Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering (1)	34.5	36.1	38.1	39.9
* Activering (PWA, HIP, PAC, HOW, DSP, EWE) (1)(5)	28.0	31.5	33.2	33.8
* Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (1)(2)	56.9	69.6	82.1	93.1
* Deelt. bruggepensioneerden (1)	0.9	1.1	1.2	1.2
* Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats (1)	0.7	0.7	0.7	0.8
* Volledig werklozen in beroepsopleiding (1)	10.1	9.8	10.2	10.5
<i>- zonder RVA-uitkering:</i>	95.3	95.4	98.7	97.2
* Deelt. zonder IGU (4)	43.3	34.5	31.2	28.9
* Deeltijds werkende jongeren in wachttijd	6.1	8.1	10.8	10.9
* Vrij ingeschreven werkzoekenden en andere	45.8	52.8	56.7	57.4
V. Grensarbeid (saldo)	52.8	53.4	54.4	55.4
VI. Werkloosheid (concept FMTA)	507.6	474.4	469.7	492.4
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	402.5	373.8	359.8	372.5
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	81.7	73.4	71.1	73.3
- Jongeren in wachttijd	47.4	43.3	43.0	43.9
- Andere, waarvan:	34.3	30.1	28.1	29.4
* Aanspraak op overbruggingsuitkering (1)	0.3	0.3	0.3	0.3
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	23.4	27.2	38.9	46.5
p.m. uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	26.9	26.7	27.0	27.4

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen); (2) Inclusief tijdskrediet; (3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid; (4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten; (5) Werkgelegenheid binnen de Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen (PWA) - voor zover een voldoende aantal uren gewerkt wordt -, tewerkstelling via het Herinschakelingsprogramma (HIP), het plan 'Activa' (PAC), de herintegratie van oudere werklozen (HOW), de Doorstromingsprogramma's (DSP) of op basis van een Eerste Werkervaringscontract (EWE)

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)
Miljarden euro

	99	00	01	02
I. Lopende transacties				
a. Middelen	221.62	231.38	240.42	249.26
1. Netto-exploitatieoverschot	10.72	11.01	11.26	11.63
2. Gemengd inkomen	18.09	18.68	19.07	19.56
3. Beloning van werknemers	124.18	130.87	136.86	142.31
Brutolonen	92.72	98.43	103.29	107.41
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	24.37	25.08	25.90	26.86
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	7.10	7.37	7.67	8.04
4. Netto-inkomen uit vermogen	21.23	22.32	22.70	22.77
Ontvangen rente	16.31	17.47	17.42	17.41
Betaalde rente (-)	5.13	5.61	5.65	5.84
Winstuitkeringen	6.17	6.28	6.53	6.54
Overige	3.87	4.18	4.41	4.66
5. Sociale uitkeringen	43.87	45.05	46.89	49.01
6. Overige netto-inkomensoverdrachten	2.15	2.05	2.20	2.46
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	1.38	1.40	1.45	1.52
b. Bestedingen	205.91	217.28	225.88	232.64
1. Belastingen op inkomen en vermogen	32.18	34.17	35.73	36.53
2. Sociale premies, waarvan:	47.13	48.76	50.55	52.58
Werkelijke sociale premies	40.13	41.49	42.98	44.64
Toegerekende sociale premies	7.01	7.27	7.57	7.93
3. Consumptieve bestedingen	126.60	134.34	139.60	143.53
c. Nettobesparingen	15.70	14.09	14.54	16.62
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	1.17	1.17	1.24	1.22
b. Bestedingen	6.76	6.84	7.10	7.06
1. Bruto vaste kapitaalvorming	14.35	14.67	15.46	15.77
2. Afschrijvingen (-)	8.64	8.98	9.37	9.75
3. Vermogensheffingen	1.02	1.18	1.20	1.22
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0.04	-0.06	-0.06	-0.06
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0.21	-0.19	-0.19	-0.19
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0.27	0.23	0.06	0.06
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	10.11	8.41	8.68	10.77
in % van het bbp	4.3	3.4	3.4	4.1

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van particulieren (1)*Groeivoeten*

	99	00	01	02
Primair bruto-inkomen	2.6	2.6	1.6	1.5
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	3.9	3.1	2.3	2.0
Ondernemingen	4.3	3.4	2.4	1.8
Overheid	2.9	1.6	2.8	3.1
Grensarbeiders	-2.1	7.7	-5.7	1.1
<i>b. Bruto-exploitatieoverschot en inkomen zelfstandigen</i>	1.5	1.0	0.4	1.2
Bruto-exploitatieoverschot van particulieren	1.6	1.0	1.0	1.7
Gemengd inkomen van zelfstandigen	1.4	1.0	-0.1	0.7
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-2.4	2.9	-0.5	-1.6
Ontvangen rente	-5.3	4.8	-2.4	-1.9
Betaalde rente (-)	-17.3	7.0	-1.3	1.3
Winstuitkeringen	-9.6	-0.4	1.7	-1.8
Secundaire inkomensverdeling	3.0	5.3	1.5	-0.7
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	0.5	0.1	2.0	2.9
Sociale uitkeringen	0.3	0.5	1.8	2.6
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	1.9	1.2	1.4	2.1
Werkelijke sociale premies	2.0	1.2	1.3	1.9
Toegerekende sociale premies	1.3	1.5	1.9	2.8
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	0.9	3.9	2.3	0.3
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	2.5	2.0	1.6	2.0

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Miljarden euro

	99	00	01	02
I. Lopende transacties				
a. Middelen	26.87	25.34	24.80	23.84
1. Netto-exploitatieoverschot	30.52	28.94	28.82	28.27
2. Sociale premies	7.83	7.99	8.25	8.59
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	3.89	3.96	4.04	4.16
Premies ten laste van de werknemers	1.89	1.91	2.00	2.07
Toegerekende sociale premies	2.05	2.13	2.21	2.37
3. Netto-inkomen uit vermogen	-3.36	-3.24	-3.54	-3.99
4. Overige netto-inkomensoverdrachten	0.39	0.52	0.52	0.51
5. Indirect gemeten diensten van financiële intermediairs (-)	8.51	8.88	9.25	9.55
b. Bestedingen	16.33	17.03	17.44	17.61
1. Belastingen op inkomen en vermogen	7.96	8.52	8.67	8.49
2. Sociale uitkeringen	6.99	7.12	7.32	7.59
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	4.31	4.37	4.49	4.62
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	2.68	2.74	2.83	2.97
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	1.38	1.40	1.45	1.52
c. Nettobesparingen	10.55	8.31	7.36	6.23
II. Kapitaaltransacties.				
a. Middelen	2.99	3.32	2.85	2.76
b. Bestedingen	9.73	8.97	5.59	5.20
1. Bruto vaste kapitaalvorming	30.64	33.37	34.44	35.05
2. Afschrijvingen (-)	21.86	27.26	29.53	31.56
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0.16	0.57	1.00	0.77
4. Veranderingen in voorraden	-0.27	1.02	-1.69	-0.34
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0.00	0.00	0.00	0.00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	1.06	1.29	1.36	1.27
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	3.80	2.66	4.63	3.79
in % van het bbp	1.6	1.1	1.8	1.4

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland*Miljarden euro*

	99	00	01	02
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	170.93	208.21	211.02	216.08
1. Invoer van goederen en diensten	168.03	206.24	209.06	213.75
2. Beloning van werknemers	0.87	0.96	1.05	1.16
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	2.19	2.40	2.50	2.60
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	3.31	4.70	5.05	5.14
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	1.74	1.81	1.88	1.94
6. Sociale premies	0.93	1.01	1.00	1.05
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0.48	0.49	0.59	0.73
b. Middelen	183.34	219.93	224.86	229.43
1. Uitvoer van goederen en diensten	178.10	214.28	219.18	223.39
2. Beloning van werknemers	3.66	4.03	4.01	4.21
3. Subsidies	0.86	0.69	0.69	0.69
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0.13	0.20	0.14	0.15
5. Sociale premies	0.30	0.34	0.37	0.41
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0.29	0.40	0.47	0.59
c. Saldo van lopende verrichtingen	12.41	11.72	13.84	13.35
II. Kapitaalverrichtingen	0.10	-0.49	-0.13	-0.21
1. Netto-kapitaaloverdrachten	0.07	-0.12	0.24	0.17
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	-0.03	0.37	0.37	0.37
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	12.51	11.23	13.71	13.14
in % van het bbp	5.3	4.5	5.3	4.9